3- KITÂBU'L-VUDÛ' (ABDEST ALMA KITABI)

1- Abdest Almak Hakkinda Gelen Seyler Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
"Ey îmân edenler, namaza kalkacaginiz zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi ve baslarinizi mesh edip, her iki topuga kadar ayaklarinizi yikayin. Cünüb olduysaniz boy abdesti alin... " (el-Mâide: 5/6) .
2- Bâb: "Tahâretsiz (Yânî Abdestsiz) Hiçbir Namaz Kabul Olunmaz" .
3- Abdest Almanin Fazileti Babi
4- Bâb: (Abdestli Kimse Abdestinîn Bozuldugunu) Kesinlikle Bilmedikçe Sübheden Dolayi Abdest Almaz
5- Abdest Almakta Hafifletme Babi
6- Abdest Almayi Tam Ve Kâmil Yapmak Babi
7- Bir Avuç Dolusu Sudan Iki Eli (Birlestirmek Sureti) Ile Yüz Yikamak Babi
8- Her Hâl Üzerine Ve Cinsî Münâsebet Sirasinda "Bismillah" Demek Babi
9- Halâya Girerken Ne Söyleyecegi Babi
10- Halânin Yanina Su Koymak Babi
11- Bâb: Kisi Büyük Ve Küçük Hacetini Yaparken Kible Cihetine Yönelmez, Ancak Duvar Yâhud Benzeri Bir Bina Yaninda Olursa Müstesnadir
12- Iki Kerpiç Üzerinde Büyük Hacetini Yerine Getiren Kimse Babi .
13- (Haceti Yerine Getirmek Için) Kadinlarin Sahraya Çikmalari Babi
14- Evlerde Halâ Edinmek Babi
15- Bâb
16- Su Ile Istincâ Etmek Babi
17- Temizlenmek Için Beraberinde Su Tasinan Kimse Babi
18- Istincada Su Ile Beraber Dibi Demirli Bir Deymek Tasinmasi Babi
19- Sag El Ile Istinca Etmekten Nehy Babi
20- Bâb: Isedigi Zaman Zekerini Sag Eliyle Tutmaz .
21- Taslarla Silinip Temizlenmek Babi
[22 Bâb: (Hayvan Diskisi Ile Istincâ Edilmez)] .
23- Organlarini Birer Kerre Yikayarak Abdest Almak Babi
24- Organlarini Ikiser Kerre Yikayarak Abdest Almak Babi
25- Organlarini Üçer Kerre Yikayarak Abdest Almak Babi
26- Abdest Alista Suyu Buruna Çektikten Sonra Nefesle Geri Çikarmak Babi
27- Çakil Taslari Ile Silinmeyî Tek Sayi Olarak Yapmak Babi.
28- Üzerlerine Meshetmeyerek Iki Ayagi Yikamak Babi
29- Abdest Alista Agiza Su Alip Çalkalamak Babi Bunu, Ibn Abbâs Ve Abdullah Ibn Zeyd Peygamberden Söylediler .
30- (Abdest Alista) Ayak Ökçelerini Yikamak Babi Ibn Sîrîn Abdest Aldigi Zaman Yüzük Yerini Yikar Idi.
31- Ayaklari, Ayakkabilarin Içinde Bulunurlarken Pabuçlar Üzerinden Meshetmeyerek, Yikamak Babi
32- Abdest Almada Ve Yikanmada Sag Tarafiyle Ve Sag Taraftan Baslamak Babi
33- Namaz Vakti Yaklastigi Zaman Abdest Alacak Su Arastirmak Babi
Ve Aise Söyle Dedi: Sabah Vakti Girince Su Arandi, Fakat Su Bulunamadi. Bunun Üzerine Teyemmüm
(El-Mâide.-6) Emri Indi.
34- Insan Saçi Degdirilmis Olan Suyun Hükmü Babi

35- Bâb: 'Birinizin Kabindan Köpek Içtigi Zaman O Kabi Yedi Kerre Yikasin".
36- Yüce Allah'in ... Veya Içinizden Biri Halâdan Gelmisse... "(Ei-Mâide:6) Kavlinden Dolayi Abdest Almayi Ancak Iki Çikis Yerinden, Ön Ve Arkadan (Çikan Seylerden Ötürü) Vâcib Gören Kimse Babi
37- Kisinin Kendi Arkadasina Yardim Ederek Abdest Aldirmasi Babi
38- Abdestsiz Iken Kur'ân Okumak Ve Baska Isler Yapmak Babi
39- Hafif Olanindan Degil De Agirlik Verici Bayilmadan Dolayi Abdest Almayi Vacib Gören.Kimsîe Babi
40- Yüce Allah'in "Baslarinizi Meshediniz." (Ci-Mâide: 6) Sözünden Dolayi Basin Hepsini Mesh Etme Babi
42-Insanlarca (Kabda Kalan) Abdest Suyu Fazlasinin Kullanilmasi Babi
43- Bâb (Bu, Geçen Bâbdan Bir Fasil Gibidir)
44- Bir Avuç Sudan Agzini Çalkalayip Burnuna Da Su Veren Kimse Babi
45- Basin Bir Kerre Meshedilmesi Bâbi
46- Kisinin Kendi Karisi Ile Beraber Abdest Almasi Ve Kadinin Abdest Suyu Fazlasi Babi
47- Peygamberdin Kendi Abdest Suyundan, Bayilan Kimse Üzerine Dökmesi Babi
48- Teknede, Çanakta, Agaçtan Ve Tastan Yapilmis Kablar Içinde Yikanmak Ve Abdest Almak Babi
50- Müdd (Mikdâri Su) Ile Abdest Almak Babi
51- Mestler Üzerine Meshetmek Babi
53- Koyun Eti Ve Sevîk(Yemek)Ten Dolayi Abdest Almayan Kimse Babi
54- Sevîk Yemegi Yemekten Dolayi Abdest Almayip Sirf Agiz Çalkalayan Kimse Babi
55- Sütrtcmekvten Dolayi Agzi Çalkalar Mi? Babi
56- Uyumaktan Dolayi Abdest Almak Ile Bir Iki Uyuklamaktan Yâhud Uyuklama Sebebiyle Basini Bir
Defa Beri Öte Meyl Ettirmekten Dolayi Abdest Almayi Vâcib Görmeyen Kimse Babi
57- Abdestli Iken Abdest Almak Babi
58- Bâb: Sidiginden Sakinmamak Büyük Günâhlardandir
59- Sidigi Yikamak Hakkinda Gelen Hadîs Babi
60- Bâb
61- Peygamberdin Ve Insanlarin. Bedevi'yi Mescîddekî Isemesinden Ayrilincaya Kadar Birakmalari Babi
62- Mesciddeki Sidigin Üzerine Su Dökmek Babi "
63- Bâb: Sidigin Üzerine Su Döker
64- Çocuklarin Sidigi(Nin Hükmü) Babi
65- Ayakta Ve Oturarak Isemedin Hükmü) Babi
66- Arkadasinin Yaninda Isemek Ve Duvar Ile Sütrelenmek Babi
67- Bir Kavmin Süprüntülügü Yaninda Iseme Babi
68-Kani Yikamak Babi
69- Meniyi Yikamak, El Il.E Sürtüp Ovalamak Ve Kadindan Isabet Eden Seyleri Yikamak Babi
70- Bâb: Cenabeti Yâhud Cenabetin Gayrisini Yikayip Da Yikanan Seyin Izi Gitmedigi Zaman
71- Develerin, Diger Dört Ayakli Hayvanlarin, Koyunlarin Sidikleri Ve Koyun Agillari Babi
72- Yag Ve Su Içine Murdar Seylerin Düsmesi(Nin Hükmü) Babi
73- Akmayan Durgun Su Babi
74- Bâb: Namaz Kilanin Sirtina Pislik Yâhud Cife Atildigi Zaman O Kimsenin Namazi Bozulmaz
75- Elbisede Tükürük, Sümük Ve Benzeri Bir Sey (Bulunmasinin Hükmü) Babi
76- Râb: Sira Ile Ve Sarhos Edicî Içki Ile Abdest Almak Caiz Olmaz

77- Kadinin Kendi Babasini; (Yânî) Babasinin Yüzünden Kani Yikamasi Babi
78- Disleri Misvak Sürtüp Ovalamakla Temizlemek Babi
79- Misvaki Daha Büyük Olana Vermek Babi
80- Geceyi Abdestü Olarak Geçiren Kimsenin Fazileti Babi

Rahmân ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

3- KITÂBU'L-VUDÛ' (ABDEST ALMA KITABI)[1]

1- Abdest Almak Hakkinda Gelen Seyler Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
"Ey îmân edenler, namaza kalkacaginiz zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi ve baslarinizi mesh edip, her iki topuga kadar ayaklarinizi yikayin. Cünüb olduysaniz boy abdesti alin... " **(el-Mâide: 5/6)** [2]**.**

Ebû Abdillah Buhari söyle dedi: Peygamber (S), abdest almada farz olanin azalari birer defa yikamak oldugunu beyân eyledi[3]. ve keza kendisi azalari ikiser defa ve üçer defa yikadi. Ve üçer defadan fazla yikamadi[4]. Ilim ehli abdest almakta suyu israf etmeyi ve Peygamber'in fiilinden öteye geçmeyi kerîh gördüler[5].

2- Bâb: "Tahâretsiz (Yânî Abdestsiz) Hiçbir Namaz Kabul Olunmaz" [6]**.**

l-.....Bize Ma'mer, Hemmâm ibn Münebbih'ten haber verdi ki, o Ebû Hureyre (R)'den söyle derken isitmistir: Rasûlullah (S): *"Kendisinde hades meydana gelen kimsenin namazi, o kimse abdest almadikça kabul olunmaz"* buyurdu. Hadramevt ahâlîsinden bir kimse: "Yâ Ebâ Hureyre, hades nedir?" diye sordu. Ebû Hureyre: "Sessiz veya sesli yel" cevâbim verdi [7].

3- Abdest Almanin Fazileti Babi

Ve abdest alma izlerinden dolayi yüzleri nurlular, elleri ve ayaklan sekililer.

2-.....Bize Leys, Hâlid (ibn Yezîd-139)'den; o da Saîd ibn Ebî Hilâl (135)'den; o da Nuaym el-Mucmir'den tahdîs etti; o söyle demistir: Ben Ebû Hureyre ile beraber mescidin arkasina çiktim, akabinde Ebû Hureyre (R) abdest aldi da söyle dedi: Ben Peygamber (S)'den isittim, söyle buyuruyordu:
"Benim ümmetim kiyamet gününde bedenlerindeki abdest alma izlerinden dolayi yüzleri nurlular, elleri, ayaklan sekililer diye çagirilacaklardir".

Ebû Hureyre: Artik bu parlakligini daha ziyâde artirmaga kimin gücü yeterse yapsin, dedi [8].

4- Bâb: (Abdestli Kimse Abdestinîn Bozuldugunu) Kesinlikle Bilmedikçe Sübheden Dolayi Abdest Almaz

3..... Bize Zuhrî, Saîd îbn Müseyyeb'den; o da Abbâd ibn Temîm'den; o da amucasi (Abdullah ibn Zeyd-63)'ndan tahdîs etti ki, bu Abdullah ibn Zeyd (R) namazda iken kendisinde bir sey (yânî hades) vukuunu hayâl eden kimsenin hâlini Rasûlullah'a arz eylemis. Rasûlullah (S) da: *"Bir ses veya bir koku duymadikça namazdan*
[9]

çikmasin" buyurmustur .

5- Abdest Almakta Hafifletme Babi

4-.....Bize Sufyan (ibn Uyeyne), Amr ibn Dinar'dan tahdîs etti.
Amr söyle dedi: Bana Kurayb (98), ibn Abbâs (R)'tan haber verdi (ki söyle demistir): Peygamber (S) bir gece uyudu, hattâ horladi. Ondan sonra (abdest almaksizin) namaz kildi. Bu sözü îbn Abbâs'in: Uzanip horladi, ondan sonra kalkip namaz kildi, tarzinda söyledigi rivayet olunuyor.
(Alî ibn Abdillah el-Medînî söyle dedi:) Sonra bu hadîsi Sufyan, bize birçok defalar kâh uzun, kâh kisa olarak Amr'dan, o da Kurayb'dan, o da Ibn Abbâs'tan olmak üzere tahdîs etti[10]. Ibn Abbâs söyle demistir: Bir gece teyzem Meymûne'nin yaninda kaldim. Geceleyin Peygamber (S) kalkti. Gecenin bir kismi olunca Peygamber kalkti ve asili duran küçük bir tulumdan hafif bir abdest aldi. -Amr bu abdestin pek hafif ve pek az su ile oldugunu söylüyordu- Ve kalkip namaza durdu. Ben de onun aldigi gibi abdest aldiktan sonra gelip sol tarafinda namaza durdum. -Sufyan belki yine solu ma'nâsina olan "Simâlihi" demistir.- Peygamber benim yerimi degistirdi; beni sag tarafina geçirdi. Sonra Allah'in diledigi kadar namaz kildi. Ondan sonra uzanip uyudu; hattâ horladi. Sonra munâdî (yânî müezzin) Ona gelip namaz vaktinin girdigini haber verdi. Bunun akabinde müezzin kalkip Peygamber'in maiyyetinde namaza çikti. Peygamber (tekrar) abdest almadigi hâlde namazi kildirdi. (Sufyan ibn Uyeyne söyle dedi:) Biz Amr ibn Dînâr'a: Insanlar, Rasûlullah'in uyur, amma kalbi uyumaz derler; (ne dersiniz)? diye sorduk. Amr: Ben Ubeyd ibn Umeyr'den isittim: Peygamberlerin ru'yâlari vahiydir, diyordu. Ubeyd bu sözden sonra da *"Ben seni ru'yâmda bogazliyorum görüyorum... "* (es-Saffât: 37/102) âyetini okudu, dedi [11]

6- Abdest Almayi Tam Ve Kâmil Yapmak Babi

Ibn Umer: "Isbâgu'l-vudû' her abdest uzvunu pampak kilmaktir" dedi [12].

5-.....Kurayb'dan, o da Usâme ibn Zeyd (R)'den tahdîs etti.
Kurayb Usâme'den isitti ki söyle diyordu: Rasûlullah (S) Arafat'tan geriye hareket etti. Dag yoluna girince inip su dökdü. Ondan sonra abdest aldi, fakat abdesti hafif aldi. Ben: Namazi kilacak misin yâ Rasûlallah? diye sordum. *"Namaz ileride (kilinacak)"* buyurdu. Yine binegine bindi. Muzdelife'ye varinca indi ve abdest aldi. Bu sefer abdest almayi tam ve kâmil yapti. Sonra namaz ikaamet edildi de aksam namazini kildirdi. Ondan sonra herkes devesini kendi duraginda çökertti. Sonra yatsi namazi ikaame edildi. Yine namazi kildirdi ve iki namaz arasinda hiçbir namaz kilmadi [13].

7- Bir Avuç Dolusu Sudan Iki Eli (Birlestirmek Sureti) Ile Yüz Yikamak Babi

6-.....Bize Süleyman ibn Bilâl, Zeyd ibn Eslem'den; o da Ata ibn Yesâr'dan; o da Ibn Abbâs'tan haber verdi, ibn Abbâs (R) abdest aldi da yüzünü yikadi. Söyle ki, bir avuç su alip agzini çalkaladi ve burnuna su çekti. Sonra bir avuç su alip onunla söylece, yânî sag avucunu diger avucu ile birlestirip yüzünü yikadi. Yine bir avuç su alip sag elini (yânî kolunu) yikadi. Yine bir avuç su alip sol elini yikadi. Sonra basini mesh etti. Sonra bir avuç su aldi ve sag ayagini yikayincaya kadar onu azar azar üzerine döktü. Sonra diger bir avuç daha su aldi ve onunla ayagini, yânî sol ayagini (yine öylece) yikadi. Ondan sonra: Rasûlullah(S)'i, gördüm iste böyle abdest aliyordu[14], dedi.

8- Her Hâl Üzerine Ve Cinsî Münâsebet Sirasinda "Bismillah" Demek Babi[15]

7-..... Bize Cerîr, Mansûr'dan; o da Salim ibn Ebi'l-Ca'd (l00)'dan; o da Kurayb'dan; o da Ibn Abbâs (R)'dan tahdîs etti. Ibn Abbâs, bunu Peygamber'e ulastiriyordu. Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Herhangi biriniz esine (cinsî münâsebet için) geldigi zaman Bismillah, Allâhumme cennibnâ's-seytâne ve cennibi's-seytâne mâ razaktenâ (= Allah'in ismiyle, yâ Allah, bizleri seytândan uzaklastir ve seytâni da bize ihsan ettigin çocuktan uzak kil) der de, onlarin arasinda bir çocuk takdir olunursa, seytân o çocuga zarar veremez" [16].

9- Halâya Girerken Ne Söyleyecegi Babi

8- Bize Âdem (ibn Ebî Iyâs) tahdîs edip söyle dedi: Bize Su'be, Abdu'l-Azîz ibn Suheyb'den tahdîs etti. Abdu'1-Azîz söyle dedi: Ben Enes (R)'ten isittim, söyle diyordu: Peygamber (S) halâya girdigi zaman *"Allâhumme innî eûzu bike mine'l-hubusi ve'l-habâisi (= Yâ Allah, ben hubusten ve habâisten sana siginirim)"* der idi [17].
(Buhârî dedi ki):

Muhammed ibn Ar'are, bu hadîsi Su'be'den rivayet etmekte Âdem ibn Ebî Iyâs'a mutâbaat etti[18]. Ve Gunder, Su'be'den: "Halâya geldigi zaman" dedi. Musa ibn Ismâîl ise, Hammâd ibn Seleme' (167)'den: "Halâya girdigi zaman" dedi. Saîd ibn Zeyd de söyle dedi: Bize Abdu'1-Azîz ibn Suheyb tahdîs etti: "Halâya girmek istedigi zaman" [19].

10- Halânin Yanina Su Koymak Babi

9-.....Bize Verkaa (199), Ubeydullah ibn Ebî Yezîd'den; o da ibn Abbâs(R)'tan tahdîs etti ki, o söyle demistir: Peygamber (S) halâya girdi. Kendisi için (yikanip abdest alacak) su koydum. *"Bunu kim koydu?"* diye sordu. Kendisine haber verildi. Bunun üzerine: *"Allâhumme fakkihhu fi'd-dîn (= Yâ Allah onu dînde ince anlayisli kil)"* diye dua etti[20].

11- Bâb: Kisi Büyük Ve Küçük Hacetini Yaparken Kible Cihetine Yönelmez, Ancak Duvar Yâhud Benzeri Bir Bina Yaninda Olursa Müstesnadir

10-.....Ebû Eyyûb el-Ensârî söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
"Biriniz hacetini yerine getirmege gittigi zaman Kible'yi karsisina almasin, (Medine'nin) sarkina yâhud garbina dogru dönünüz" ***[21]***.

12- Iki Kerpiç Üzerinde Büyük Hacetini Yerine Getiren Kimse Babi [22].

11-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle der idi: Bir takim insanlar, büyük hacetini yerine getirmek için oturdugun zaman Kible'ye karsi da, Beytu'l-Makdis'e karsi da yönelme, diyorlar. Abdullah ibn Umer söyle dedi: Yemîn olsun ki, ben bir gün bizim evin dami üstüne çikmistim. Bu esnada Rasûlullah(S)'in büyük hacetini yerine getirmek için Beytu'l-Makdis'e karsi iki kerpiç üzerine oturdugunu (gözümle) gördüm[23]. Ibn Umer Vâsi' ibn

Hibbân'a: Belki sen kiynaklari üzerinde namaz kilan kimselerdensin? dedi. (Vâsi' dedi ki:) Bunun üzerine: Vallahi ben bilmiyorum, dedim. Imâm Mâlik: Abdullah ibn Umer yerden yükselmeyerek namaz kilan, kendisi (kiynaklariyle) yere bitisik oldugu hâlde secde eden kimseyi kasdediyor, dedi[24].

13- (Haceti Yerine Getirmek Için) Kadinlarin Sahraya Çikmalari Babi

12-.....Bana Ukayl, Ibn Sihâb'dan; o da Urve'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti (ki o söyle demistir): Peygamber'in zevceleri geceleyin haceti defe çiktiklarinda (Medine'nin kenarinda olan) Menâsi'a kadar giderlerdi. O (Menâsi' denilen yer) açik bir yerdir. Umer, Peygamber'e: Kadinlarini perde arkasina koy (yânî evden çikmalarini men' et), der idi de, Rasûlullah (S) onun dedigini yapmiyordu. Nihayet Peygamber'in zevcesi Sevde bintu Zem'a gecelerden bir gece yatsi namazi vaktinde disariya çikti. Sevde uzun boylu bir kadin idi. Umer, hicâb emrinin indirilmesine çok arzu duydugu için, ona: Yâ Sevde, bilmis ol ki, biz seni muhakkak tanidik, diye bagirdi. Bundan sonra Allah "Hicâb Âyeti"ni indirdi [25].

13-.....Bize Ebû Usâme, Hisâm ibn Urve'den; o da babasi Urve'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) kadinlara: *"Hacetiniz hususunda disariya çikmaniza izin verildi"* buyurdu. Hisâm: Haceti yerine getirmek için disariya çikmayi kasdediyor, dedi.

14- Evlerde Halâ Edinmek Babi

14-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Bir ihtiyâcim sebebiyle (kizkardesim) Hafsa'nin evinin daminin üstüne çikmistim. Bu esnada Rasûlullah(S)'i gördüm, arkasini Kible'ye, önünü de Sam'a döndürerek hacetini def ediyordu [26].

15- Bâb

(Bu, geçen bâbdan bir fasil gibidir)

15-.....Abdullah ibn Umer (R) haber verip söyle demistir: Bir gün evimizin daminin üzerine çiktim, bu esnada Rasûlullah(S)'i Beytu'l-Makdis tarafina yönelerek iki kerpiç üzerine oturmus (hacetini def eder) hâlde gördüm[27].

16- Su Ile Istincâ Etmek Babi [28]

16-.....Bize Su'be, Ebû Muâz'dan -ki ismi Ata ibnu Ebî Meymûne'dir tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle diyordu: Rasûlullah (S) hacetini defe çiktigi zaman bir çocukla beraber, yanimizda bir su kabi oldugu hâlde (hizmet etmek için) gelirdim. (Râvî dedi ki:) Enes bu su ile, Rasûlullah'in istincâ edip temizlendigini anlatmak istiyor [29].

17- Temizlenmek Için Beraberinde Su Tasinan Kimse Babi

Ve Ebu'd-Derdâ (Iraklilar'a):
"Sizin aranizda Rasûlullah'in ayakkabilarina, temizlenecek suyuna ve yastigina sâhiblik eden kimse yok mu?"

dedi[30].

17-..... Bize Su'be (ibn Haccâc), Ebû Muâz'dan tahdîs etti.
O Ata ibnu Ebî Meymûne'dir ki, söyle demistir: Ben Enes(R)'ten isittim, o söyle diyordu: Rasûlullah (S) hacetini def için disariya çiktigi zaman ben, bizden bir çocukla beraber yanimizda bir su kabi oldugu hâlde onun arkasindan giderdim[31].

18- Istincada Su Ile Beraber Dibi Demirli Bir Deymek Tasinmasi Babi

18-..... Bize Su'be, Ata ibn Ebî Meymûne'den tahdîs etti. O Enes ibn Mâlik(R)'ten söyle derken isitmistir: Rasûlullah (S) halâya girerdi de ben bir çocukla beraber bir su kabi ve bir harbe tasirdim. Rasûlullah su ile istincâ edip temizlenirdi.
Bu hadîsi Su'be'den rivayet etmekte Muhammed ibn Ca'fer'e Nadr (ibn Sumeyl-204) ile Sâzân (ibn Âmir-208) mutâbaat etmislerdir[32]. "El-Anaze" asagi tarafinda demir bulunan deynektir[33].

19- Sag El Ile Istinca Etmekten Nehy Babi

19-.....Ebû Katâde (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
"Herhangi biriniz birsey içtiginde kabin içine hohlamasin. Halâya gittiginde cinsiyet organina sag eliyle dokunmasin, sag eliyle de temizlenip silinmesin".

20- Bâb: Isedigi Zaman Zekerini Sag Eliyle Tutmaz[34].

20-.....Ebû Katâde (54-R) tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Biriniz isedigi zaman sakin zekerini sag eliyle tutmasin, sag eliyle temizlenmesin ve su kabinin içine nefes hohlamasin"[35].

21- Taslarla Silinip Temizlenmek Babi

21-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) hacetini def için çiktiginda ardindan gittim. Yürürken arkasina dönüp bakmazdi, kendisine yaklastim. *"Silinip temizlenmem için bana taslar ara"* buyurdu, yâhud buna benzer bir söz söyledi. "Fakat bana kemik ve fisk getirme" dedi. Ona etegimin kenari içinde birkaç tas getirip yanina koydum ve yanindan savustum. Hacetini yerine getirdigi zaman onlarla silindi[36].

[22 Bâb: (Hayvan Diskisi Ile Istincâ Edilmez)][37].

22-......Ebû Ishâk söyle demistir: Bu hadîsi bana (yalniz) Ebû Ubeyde (Âmir ibn Abdillah ibn Mes'ûd) zikretmis degildir. Lâkin bunu bana Abdurrahmân ibnu'l-Esved (99) de zikr edip tahdîs etmistir. O da babasi el-Esved ibn Yezîd en-Nahaî'den. Esved ibn Yezîd, Abdullah ibn Mes'ûd'dan söyle derken isitmistir: Peygamber (S) halâya gitti ve bana kendisine üç tas getirmemi emreyledi. Ben iki tas buldum. Üçüncü tasi aradim, fakat onu bulamadim. Bunun için bir de hayvan diskisi alip bunlari Peygamber'e getirdim. Peygamber iki tasi aldi, hayvan diskisini atti da: "Bu, pistir" buyurdu.

[Ibrâhîm ibn Yûsuf (198), babasi Yûsuf ibn Ebî Ishâk(157)'tan, o da dedesi Ebû Ishâk'tan söyledi. O: Bana Abdurrahmân ibnu'l-Esved tahdîs etti, demistir] [38].

23- Organlarini Birer Kerre Yikayarak Abdest Almak Babi

23-.....Bize Sufyân es-Sevrî, Zeyd ibn Eslem'den; o da Ata ibn Yesâr'dan; o da Ibn Abbâs(R)'tan tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S) -bir defa- organlarini birer defa yikayarak abdest aldi.

24- Organlarini Ikiser Kerre Yikayarak Abdest Almak Babi

24..... Bize Fuleyh ibnu Süleyman, Abdullah ibnu Ebî Bekr ibn Amr ibn Hazm(l35)'dan; o da Abbâd ibn Temîm'dcn; o da Abdullah ibn Zeyd(R)'den -ki Ezan ru'yâsinin sahibidir- tahdîs elli (O söyle demistir):
Peygamber (S) -bir defa- uzuvlarini ikiser kerre yikayarak abdest aldi.

25- Organlarini Üçer Kerre Yikayarak Abdest Almak Babi

25-.....Bana Ibrâhîm ibnu Sa'd, îbn Sihâb'dan tahdîs etti ki, ona da Ata ibn Yezîd haber vermistir. Ona da Usmân'in himayesinde bulunan Humrân (75) haber vermistir. Humrân, Usmân ibn Affân(R)'i su hâlde görmüstür: Usmân bir defa bir su kabi istedi. Müteakiben avuçlari üzerine üç defa su döküp onlari yikadi. Sonra sag elini kabin içine sokup (su alarak) agzini çalkaladi, ve burnuna su verdi. Sonra yüzünü ve dirseklere kadar ellerini üç kerre yikadi. Sonra basini meshetti. Sonra iki ayagini topuklara kadar üç kerre yikadi. Ondan sonra: Rasûlullah (S): *"Her kim su benim abdest alisim gibi abdest alir, sonra içlerinde kendi nefsine tahdîs etmeksizin -yânî kendini zihnen hâtiralar ve hayâller ile isgal etmeksizin- iki rek'at namaz kilarsa, geçmis (küçük) günâhlari magfiret olunur"* buyurdu, dedi.
Ve yine Ibrahim (ibn Sa'd)'den;(ki) o söyle dedi: Salih ibn Keysân dedi ki: Ibn Sihâb söyle dedi: Ve lâkin Urve (ibn Zubeyr), Humrân'dan söyle tahdîs ediyordu[39].: Usmân (R) abdest alip tamamlayinca söyle dedi: Size bir hadîs söyleyeyim ki, Allah'in Kitabi içinde bir âyet olmasaydi onu size söylemezdim[40]. Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu*: "Hiçbir kimse yoktur ki, abdest alsin ve abdest alisini güzel yapsin, sonra (farz olan) namazi kilsin da o abdest ile (daha sonraki) namazi kilincaya kadar (geçen zaman içindeki) günâhlari magfiret edilmesin".*
Râvî Urve der ki:(Usmân ibn Affân'in dedigi) âyet "Hakikat, indirdigimiz o açik âyetlerimizi ve dogruyu -biz Kitâb'da insanlara onu pek asikâr bir surette bildikten sonra- gizliyenler, iste onlara hem Allah la'net eder ve hem la'net etmek sânindan olanlar la'net eder" (el-Bakara: 2/159) âyetidir [41].

26- Abdest Alista Suyu Buruna Çektikten Sonra Nefesle Geri Çikarmak Babi

Bunu (yânî suyu buruna çektikten sonra geri çikarmayi) Usmân ibn Affân, Abdullah ibn Zeyd ve Ibn Abbâs (R), Peygamber(S)'den olmak üzere zikretmislerdir [42]

26-.....Bize Yûnus (ibn Yezîd), Zuhrî'den haber verip söyle dedi: Bana Ebû Idrîs (80) haber verdi ki, kendisi Ebû Hureyre(R)'den isitmistir. Peygamber (S): *"Her kim abdest alirsa burnunu ayiklasin; her kim tas ile silinirse tasin sayisini tek yapsin"* buyurmustur.

27- Çakil Taslari Ile Silinmeyî Tek Sayi Olarak Yapmak Babi[43].

27-.....Bize Mâlik, Ebû'z-Zinâd'dan; o da el-A'rac'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi. Rasûlullah (S) söyle **buyurmustur**:
"Içinizden biri abdest alacak oldugu zaman burnuna su versin, sonra çikarsin. Her kim tas ile silinirse, sayisini tek yapsin. Içinizden biri uykusundan uyandigi zaman elini abdest suyu içine sokmadan evvel yikasin. Çünkü hiçbiriniz (uykusunda) elinin geceyi nerede geçirdigini bilemez"[44].

28- Üzerlerine Meshetmeyerek Iki Ayagi Yikamak Babi

28-.....Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir:Yaptiginiz yolculuklarin birinde Peygamber (S) geride kalmisti da sonradan bize yetismisti. O sirada ikindi namazi vakti girmisti. Biz de abdest aliyorduk. Ayaklarimizi meshedercesine az su ile yikamaya basladik Peygamber bu hâli görünce en yüksek sesiyle iki yahud uç kerre *"Ateste yanacak ökçelere yazik!"* diye nida etti [45].

29- Abdest Alista Agiza Su Alip Çalkalamak Babi Bunu, Ibn Abbâs Ve Abdullah Ibn Zeyd Peygamberden Söylediler [46].

29-.....Zuhrî söyle demistir: Bana Atâ ibn Yezîd, Usmân ibn Affân'in himayesinde bulunan Humrân'dan haber verdi ki, Hum-rân Usmân'i su hâlde görmüstür: Usmân abdest suyu istedi. Müteakiben su kabindan ellerinin üzerine üç kerre su döküp onlari yikadi. Sonra sag elini abdest suyunun içine sokup (su alarak) agzini çalkaladi. Burnuna su verip çikardi. Sonra yüzünü üç kerre ve ellerini dirseklere kadar üç kerre yikadi. Sonra basini meshetti. Sonra her bir ayagi üçer defa yikadi. Sonra söyle dedi: Ben Peygamber(S)'i gördüm, su benim abdest alisim gibi abdest aliyordu. O: "Her kim benim su abdest alisim, tarzinda abdest alip, sonra içlerinde kendi nefsiyle konusmayarak iki rek 'at namaz kilsa, onun lehine geçmis günâhlari magfiret edilir" buyurdu [47].

30- (Abdest Alista) Ayak Ökçelerini Yikamak Babi Ibn Sîrîn Abdest Aldigi Zaman Yüzük Yerini Yikar Idi[48].

30-..... Bize Muhammed ibn Ziyâd tahdîs edip söyle dedi: Ben
Ebû Hureyre(R)'den isittim; o yanimizdan geçmekteydi, insanlar da temizlik için hazirlanmis bir su kabindan abdest aliyorlardi; söyle dedi: Abdest almayi tam ve kâmil yapiniz. Çünkü Ebu'l-Kaasim (S): "Ateste yanacak ökçelere yazik!" buyurdu. [49]

31- Ayaklari, Ayakkabilarin Içinde Bulunurlarken Pabuçlar Üzerinden Meshetmeyerek, Yikamak Babi [50]

31-..... Bize Mâlik, Saîd el-Makburî'den; o da Ubeyd ibn Cureyc'den haber verdi. Ubeyd ibn Cureyc, Abdullah ibn Umer'e:
— Yâ Ebâ Abdarrahmân! Arkadaslarinin yaptigini hiç görmedigim dört seyi, seni yapiyor görüyorum, dedi.
Ibn Umer;
— Nedir onlar, ey Cureyc'in oglu? dedi. Ibn Cureyc:

— Seni görüyorum ki, Ka'be'nin rükünlerinden Haceri Esved rüknü ile Yemânî rükünden baskasina el sürmüyorsun. Ve yine görüyorum, tabaklanmis deriden ayakkabilar giyiyorsun. Yine seni görüyorum, sari boya ile boyuyorsun. Yine seni görüyorum, Mekke'de bulundugun zaman insanlar (Zu'1-hicce) hilâlini görür görmez yüksek sesle telbiye okumaya basladiklari hâlde sen, terviye günü (yânî Arefe'den evvelki gün) girmedikçe telbiyeye baslamiyorsun, dedi.
Abdullah ibn Umer söyle cevâb verdi:
— Beyt'in rükünlerine gelince: Ben RasûlulIarTin Haceri Esved ile Yemânî rükünden baskasina el sürüp meshettigini görmedim. Tabaklanmis deriden ayakkabilara gelince: Ben Rasûlullah'in üzeri kilsiz deriden ma'mûl ayakkabilar giyip, ayagi içinde iken abdest aldigini gördüm. Onun için ben onlari giymeyi severim. Sari boyaya gelince: Rasûlullah'in sari boya ile boyadigini gördüm. Ben de onun için o boya ile boyamayi severim. Telbiyeye gelince: Rasûlullah'in hayvani hareket için ayaga kalkip dogrulmadikça telbiye ettigini görmedim [51]
.

32- Abdest Almada Ve Yikanmada Sag Tarafiyle Ve Sag Taraftan Baslamak Babi [52]

32-..... Bize Hâlid (el-Hazzâ), Hafsa bintu Sîrîn'den; o da Ümmü Atiyye(R)'den tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S) ona ve beraberindeki kadinlara, kizini yikama hakkinda: "Onu yikamaga sag tarafianyîe ve abdest uzuvlariyle baslayiniz" buyurmustur. [53]

33-.....Âise (R) söyle demistir: - Peygamber(S)'in ayakkabi giymesinde, taranmasinda, temizlenip abdest almasinda ve bütün hâllerinde sagdan baslamak O'nun hosuna giderdi.[54]

33- Namaz Vakti Yaklastigi Zaman Abdest Alacak Su Arastirmak Babi

Ve Aise Söyle Dedi: Sabah Vakti Girince Su Arandi, Fakat Su Bulunamadi. Bunun Üzerine Teyemmüm (El-Mâide.-6) Emri Indi.[55]

34-..... Bize Mâlik, Ishâk ibn Abdillah ibn Ebî Talha'dan; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten haber verdi ki, o söyle demistir: Ben Rasû-Iullah(S)'i söyle gördüm: Ikindi namazi yaklasmisti. Insanlar abdest alacak su aradilar, fakat bulamadilar. Rasûlullah'a (bir kab içinde) abdest alacak su getirildi. Rasûlullah, elini su kabinin içine koydu. Ve insanlara ondan abdest almalarini emretti. Enes der ki: Iste o zaman ben Peygamber'in parmaklan altindan, hiç kimse hâriç kalmamak üzere hepsi abdest alincaya kadar su kaynadigini gördüm .[56]

34- Insan Saçi Degdirilmis Olan Suyun Hükmü Babi

Atâ ibn Ebî Rebâh (115), insan saçlarindan Iplikler ve ipler edinilmesinde bir be's görmez îdi[57]. Ve köpeklerin artigi olan su ile köpeklerin mescidde yürümeleri(nin hükmü) babi[58].
Zuhrî: Köpek, su kabinin içini yaladigi ve abdest alici için bu kabdakinden baska su da bulunmadigi zaman, su ile abdest alir, demistir [59].Sufyân es-Sevri: Bu, yâni o su ile abdest alinmak hükmü, ayniyle (Kur'ân'dan istifâde edilmis olan) fikihtir. Yüce Allah: "Bir su bulamazsaniz o vakit tertemiz bir toprakla teyemmüm edin.." (en-Nisâ:43; eI-Mâide:6) buyuruyor. Iste bu da bir sudur; fakat bu çesit bir sudan dolayi gönülde bir giciklanma

davardir. Binâenaleyh o insan bu su ile abdest alir, sonra da teyemmüm eder, demistir . [60]

35-..... Ibn Sîrîn söyle demistir: Ben Abîde(72)'ye: Yanimizda Peygamber(S)'in saçindan bir mikdâr vardir, biz onu Enes tarafindan yâhud Enes'in ailesi tarafindan elde etmistik, dedim. Bunun üzerine Abîde: Yanimda, Peygamber'den bir tek saç telinin bulunmasi muhakkak bana dünyâdan ve dünyâdaki seylerden daha sevimlidir, dedi[61].

36-..... Bize Abbâd (ibnu'l-Avvâm~185), Ibnu Avn'dan; o da
tbnu Sîrîn'den; o da Enes(R)'ten tahdîs etti (O söyle demistir): Rasû-luIlah(S-Vedâ Hacci'nda) basini tiras ettigi zaman saçindan en evvel alan Ebû Talha idi .[62]

35- Bâb: 'Birinizin Kabindan Köpek Içtigi Zaman O Kabi Yedi Kerre Yikasin".

37-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Birinizin kabindan köpek (agzini sokup bir sey) içtigi zaman o kabi yedi kerre yikasin"[63]

38-..... Bize Abdurrahmân ibn Abdillah ibn Dînâr tahdîs edip söyle dedi: Ben babam (Abdullah ibn Dînâr)'dan isittim; o da Ebû Salih'ten; o da ebû Hureyre(R)'den ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Bir adam, susuzluktan dolayi nemli topragi yemekte olan bir köpek gördü. Bu zât hemen kendi ayakkabisini çikarip onunla köpek için su avuçlamaga basladi. Nihayet köpegi suya kandirdi. Bundan dolayi Allah o kula sena edip, onu cennete girdirdi".
Ve Ahmed ibn Sebîb (200) söyle dedi: Bana babam (Sebîb), Yû-nus'tan; o da Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Bana Hamza ibnu Abdillah, babasi Abdullah ibn Umer'den tahdîs etti. O söyle demistir; Rasûlullah (S) zamaninda köpekler (iser ve), mescidin içinde gider gelirdi de bundan dolayi (mescidi yikamak için) hiç su serp-mezlerdi .[64]

39-..... Adiyy ibn Hatim (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'e-köpek avinin hükmünü- sordum da o söyle buyurdu: "Sen ögretilmis köpegini saliverdin de o da avi öldürdügü zaman, sen o avi ye. Köpek avi yedigi zaman ise artik sen o avdan yeme. Çünkü köpek avi ancak kendi nefsi için tutmustur".
Ben: Köpegimi saliveriyorum da onunla beraber baska bir köpek daha buluyorum? dedim.
Rasûlullah: "Bu hâlde yeme. Çünkü sen Besmeleyi ancak kendi köpeginin üzerine çekmistin, baska köpek üzerine Besmele çekmemistin" buyurdu .[65]

36- Yüce Allah'in ... Veya Içinizden Biri Halâdan Gelmisse... "(Ei-Mâide:6) Kavlinden Dolayi Abdest Almayi Ancak Iki Çikis Yerinden, Ön Ve Arkadan (Çikan Seylerden Ötürü) Vâcib Gören Kimse Babi [66]

Ve Atâ ibn Ebî Rebâh, arkasindan kurt yâhud zekerinden bit gibi bir hasere çikan kimse hakkinda: Tekrar abdest alir, dedi.[67]

Câbir ibn Abdillah: Namaz içinde güldügü zaman namazi tekrar kilar, fakat tekrar abdest almaz, dedi.[68]
Hasen Basrî: Saçindan veya tirnaklarindan kesip alsa yâhud mestlerini çikarsa kendisine abdest almak lâzim

gelmez, dedi.[69]

Ebû Hureyre: Abdest almak ancak (abdesti bozacak) bir hadesT ten dolayi lâzim gelir, demistir .[70]
Câbir'den zikredilir ki, Peygamber(S) Zâtu'r-Rikaa' gazvesinde idi; derken bir adam (yânî Abbâd ibn Bisr) bir ok ile vuruldu. Kendisinden çok kan akti; bu vaziyette rükû' ve secde edip namazina devam etti.
Hasen Basrî: Müslümanlar yaralari içinde namaz kilmakta devam etmislerdir, dedi.
Tâvûs ibn Keysân, Muhammed ibn Alî (yânî Hüseyn'in torunu Muhammed Bakir), Atâ ve Hicaz ehli: Kan(çikmak)da abdest almak yoktur, dediler .[71]

Ibn Umer küçük bir yarayi sikti da ondan kan çikti. Kendisi bundan dolayi abdest almadi (ve namaz kildi).[72]

îbn Ebî Evfâ (87), namazda iken kan tükürdü de namazina devam etti .[73]
Ibn Umer ve Hasen Basrî, kan aldiran kimse hakkinda, kendisine sâdece kan aldirma yerlerini yikamak lâzim gelir, dediler .[74]

40-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bir kul, namazi bekleyerek abdestini bozmadan mescid-de bulundugu müddetçe hep namazdadir". (Ebû Hureyre bu hadîsi söyleyince) yabanci bir adam: Hades (yânî abdesti bozan) nedir, yâ Ebâ Hureyre? diye sordu. Ebû Hureyre de, sesli yellenmeyi kasdede-rek, sestir, dedi. [75]

41-..... Bize Ibn Uyeyne, Zuhrî'den; o da Abbâd ibn Temîm'den; o da amucasi (Abdullah ibn Zeyd)ndan tahdîs etti. Peygamber (S): "Namaz kilan kimse bir ses isiünceye yâhud bir koku hissedinceye kadar (namazdan) ayrilmasin" buyurmustur. [76]

42-..... Muhammed ibnu'l-Hanefiyye söyle demistir: Alî ibn Ebî Tâlib (R) söyle dedi: Ben mezîsi çok bir kimse idim. Bunu Rasû-lullah'a sormaya utandim da Mikdâd ibn Esved'e sormasini emrettim. O da sordu. Rasûlullah: "Abdest almak îcâb eder" buyurdu. Bu hadîsi Su'be (ibn Haccâc) de A'mes'ten rivayet etti. [77]

43-..... Atâ ibn Yesâr haber vermistir. Ona da Zeyd ibn HâIid, Usmân ibn Affân'a söyle sordugunu haber vermistir: Usmân'a: Bir kimse cinsî münâsebet yapar da menisi gelmezse ne (yapmalidir) dersin? dedim. Usmân: Namaz için abdest aldigi gibi abdest alir, bacaklari arasini yikar, dedi. Usmân: Ben bunu RasûluIlah(S)'tan isit-tim, diye de ilâve etti.
Râvî Zeyd: Ben bu mes'eleyi Alî, Zubeyr, Talha ve Ubeyy ibn Ka'b'dan da sordum. Bunlarin hepsi de o cinsî münâsebet yapan kimseye böyle emrettiler, dedi .[78]

44-..... Bize Ishâk -ki o Ibnu Mansûr'dur- tahdîs edip söyle dedi: Bize Nadr haber verip söyle dedi: Bize Su'be, Hakem (ibn Utey-be)'den; o da Zekvân Ebû Salih'ten; o da Ebû Saîd Hudrî(R)'den haber verdi (o söyle demistir): Rasûlullah (S) Ensâr'dan bir adama haber gönderip istedi. O zât, basi su damlaya damlaya geldi. Pey-gamber: "Galiba seni aceleye getirdik" buyurdu. O zât: Evet, dedi. Bunun üzerine Rasûîullah: "Sayet isin aceleye getirilir yâhud menî getirememege ma'rûz birakilirsan, sana yalniz abdest almak lâzim olur" buyurdu. Bunu rivayet etmekte Nadr ibn Sumeyl'e Vehb ibn Cerîr mutâbaat edip: Bize Su'be tahdîs etti dedi: Ebû Abdillah Bu-hârî söyle dedi: Gunder ve Yahya (ibn Saîd el-Kattân bu hadîsi) Su'-be'den (bu isnâd ve metin ile rivayetlerinde) abdest almak sözünü söylemediler (de sâdece üzerine lâzimdir ma'nâsma fealeyke dediler) .[79]

37- Kisinin Kendi Arkadasina Yardim Ederek Abdest Aldirmasi Babi

45-..... Usâme ibn Zeyd(R)'den (o söyle demistir):
Rasûlullah (S) Arafat'tan hareket ettigi zaman dag arasindaki yola yöneldi ve hacetini yerine getirdi. Usâmetu'bnu Zeyd dedi ki: Müteakiben ben Rasûlullah'in üzerine su dökmege, o da abdest almaga basladi. Ben: Yâ Rasûlallah, namaz mi kilacaksin? dedim. "Namaz" kilinacak yer öniinde(yâm ileride) buyurdu .[80]

46-..... Urve, Mugîretu'bnu Su'be'den tahdîs ediyordu. Mugîre, bir seferde Rasûlullah'in maiyyetinde bulunmus. Rasûlullah bir hacetini yerine getirmek için gitmis. Müteakiben abdest alirken suyunu Mugîre dökmege baslamis. Iste bu abdestte Peygamber, yüzünü ve ellerini yikamis, basina ve mestleri üzerine mesh etmistir .[81]

38- Abdestsiz Iken Kur'ân Okumak Ve Baska Isler Yapmak Babi

Mansûr ibn Mu'temir, ibrâhîm en-Nahafden: "Hammâmda (Kur'ân) okumakta ve abdestsizken
risale yazmakta be's yoktur" demistir [82]. (Ebû Hanîfe'nin hocasi) Hammâd ibn Süleyman, Ibrâhîm Nahaî'den: "Eger hammâmdakilerin üzerlerinde fûtaiari varsa onlara selâm ver, yoksa selâm verme' demistir.[83]

47-..... Abdullah ibn Abbâs (R) söyle haber vermistir: Kendisi bir gece Peygamber'in zevcesi Meymûne'nin yaninda kalmistir. Bu Meymûne, Ibn Abbâs'in teyzesidir.Ibn Abbâs dedi ki: Ben yastigin enine yattim, Rasûlullah ile ehli de yastigin uzunluguna baslarim koyarak uzandilar. Rasûlullah (S) uyudu. Nihayet gece yariyi buldugunda yâhud biraz evvelce yâhud biraz sonraca uyandi. Oturup eliyle yüzünden uykuyu silmege basladi. Ondan sonra Âlu Imrân sûresinin son on âyetlerini okudu. Sonra kalkip asili duran küçük bir kirbaya uzandi. Ondan güzel bir abdest aldi. Sonra namaza durdu. Ibn Abbâs dedi ki: Ben de kalktim ve O'nun yaptigi gibi yaptim. Sonra gittim ve yanibasina durdum. Sag elini basimin üzerine koydu ve sag kulagimi tutup büktü. Sonra iki rek'at, yine iki rek'at, yine iki rek'-at, yine iki rek'at, yine iki rek'at, yine iki rek'at kilip, ondan sonra tek rek'at kildi. Sonra müezzin gelinceye kadar yine yatti. Sonra kalkti ve hafîf iki rek'at daha kildi. Sonra çikip sabah namazini kildirdi. [84]

39- Hafif Olanindan Degil De Agirlik Verici Bayilmadan Dolayi Abdest Almayi Vacib Gören.Kimsîe Babi

48-..... Esma (R) söyle demistir: Günes tutuldugu zaman Peygamber'in zevcesi Âise'ye geldim. Bir de baktim ki, insanlar hep di-kelmis .namaz kiliyorlar. Baktim Âise de kalkmis namaz kilmakta. Insanlara ne oluyor? dedim. Âise eliyle göge dogru isaret edip Sub-hânallah dedi. Ben: Bu bir alâmet mi? diye sordum. Âise basiyle evet diye isaret etti. Bunun üzerine ben de kalkip namaza durdum. Nihâyet (kiyamin uzunlugundan) üzerime bayginlik geldi. Basimin üstüne su dökmege basladim [85]. Rasûlullah (S) namazdan ayrilinca Allah'a hamd ve sena ettikten sonra söyle buyurdu: "Cennet ve cehenneme kadar (evvelce) görmemis oldugum hiçbir sey kalmadi ki, bu makaamimda onu görmüs olmayayim. Veyemîn olsun bana vah-yolundu ki, sizler kabirlerde Deccâl imtihanina benzer yâhud ona yakin bir imtihana çekileceksiniz -Râvî: Esmâ'nin bu, benzer yâhud yakin tâ'bîrlerinden hangisini söyledigini bilemiyorum, dedi- Birinize gelinecek de: Bu adam (yânî Muhammed) hakkindaki ilmin redir? denilecek. Mü'min yâhud yakin sahibi olan kimse -Râvî: Esma, bu iki sözün hangisini söyledi bilmiyorum, dedi- 'O Allah'in elçisi Muham-med'dir, bize beyyinelerle hidâyet getirdi. Biz de icabet ettik ve O'na uyduk' diyecektir. Bunun üzerine ona: Sen iyi hâlde yat uyu. Biz kat T olarak bildik ki sen O'na

iyice inanmissin, denilecektir. Münafik yâhud kalbinde sübhesi olan kimseye gelince -Râvî: Esma bunlarin hangisini söyledi bilmiyorum, dedi- o: Ben bilmiyorum. Insanlardan isittim, bir sey söylüyorlardi, onu ben de söyledim, diyecektir"[86].

40- Yüce Allah'in "Baslarinizi Meshediniz." (Ci-Mâide: 6) Sözünden Dolayi Basin Hepsini Mesh Etme Babi

Ibn Müseyyeb: Kadin, erkek menzilesindedir; o da basi üzerine mesheder, dedi[87]. Mâlik'e: Basinin bir kismina meshetmesi kâfi gelir mi?dîye soruldu da o kâfî gelmiyecegine asagidaki Abdullah ibn Zeyd hadîsini hüccet getirdi [88].

49-..... Bize Mâlik, Amr ibn Yahya eî-Mâzinî'den; o da babasindan söyle haber verdi ki: Bir adam Abdullah ibn Zeyd'e -ki bu Amr ibn Yahya'nin dedesidir-: RasûIullah(S)'in nasil abdest aliyor-dugunu bana gösterebilir misin? diye sormus. Abdullah ibn Zeyd de: Evet, demis. Bunun üzerine su istemistir. Râvî dedi ki: Ellerine su dökdükten sonra iki kerre yikadi. Sonra üç defa agzini çalkalayip, burnunu temizledi. Sonra yüzünü üç defa yikadi. Sonra ellerini dirseklere kadar ikiser defa yikadi. Sonra iki eliyle bütün basini meshe-dip her iki elini Ileri geri götürdü. Ve basinin ön tarafindan baslayip ellerini arkasina götürdü. Oradan da basladigi yere getirdi. Ondan sonra ayaklarini yikadi[89].

50-..... Bize Vuheyb, Amr'dan; o da babasi(Yahyâ ibn Umâre)'ndan tahdîs etti. Söyle dedi: Sâhid oldum ki, Amr ibn Ebî Ha-sen, Abdullah ibn Zeyd'e Peygamber'in abdest alisini sordu. O da bir tas su istedi de onlar için Peygamber'in abdest alisi gibi abdest aldi. Söyle ki: Tastan eli üzerine egerek su döktü ve ellerini üç defa yikadi. Sonra elini tasin içine soktu ve üçer defa avuçlayarak agzini çalkaladi, burnuna su verdi. Sonra elini daldirip yüzünü üç defa yikadi. Sonra herbir elini dirseklere kadar ikiser defa yikadi. Ondan sonra elini sokup basim mesnetti. Söyle ki: Her iki elini öne ve arkaya dogru bir defa yürüttü. Ondan sonra her iki ayagini da topuklara kadar yikadi. [90]

42-Insanlarca (Kabda Kalan) Abdest Suyu Fazlasinin Kullanilmasi Babi

Cerîr ibn Abdillah kendi ev halkina, misvaklanmasindan artan su ile abdest almalarini emretmistir[91].

51-..... Bize Hakem (ibn Uteybe) tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû Cuhayfe(74)'den isittim, söyle diyordu:
RasûluIIah(S-bir seferde) Öglenin sicak zamaninda yanimiza çikti. Kendisine abdest alacak su getirildi, abdest aldi. Insanlar abdest suyunun artanini alip (teberrüken) vücûdlarina sürmege basladilar. Peygamber, önünde bir harbe oldugu hâlde ögleyi ve ikindiyi ikiser rek'at kildirdi.
Ebû Mûsâ (R) söyle demistir: Peygamber (S-bir defa) içinde su bulunan bir kab istedi. Ellerini, yüzünü kabin içinde yikadiktan sonra, içine su püskürdü. Sonra onlara: "Bu sudan içiniz ve yüzlerinize gögüslerinize dökünüz" buyurdu.[92]

52-..... Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Mahmûd ibnu'r-Rabî' haber verdi -ki o çocuk iken kendi kuyularindan Rasülullah'in onun yüzüne su püskürmüs oldugu kimsedir. Ve Urve (ibn Zubeyr), Misver'den ve gayrisinden (yâni Mervân ibn Hakem'den) söyledi; Mis-ver ve Mervân'dan her biri arkadasinin hadîsini tahdîs ediyordu-

söyle dedi: Peygamber (S) abdest aldigi zaman sahâbîler onun abdest suyu üzerinde dögüsmeye yaklasiyorlardi [93]
.

43- Bâb (Bu, Geçen Bâbdan Bir Fasil Gibidir)

53-..... Ca'd söyle demistir: Ben Sâib ibn Yezîd(91)'den isittim, söyle diyordu: Teyzem beni Peygamber(S)'in yanina götürdü de: Yâ Rasûlallah! Benim kizkardesimin bu oglu ayagindan rahatsizdir, dedi. Rasûlullah basimi eliyle sivazladi ve bana bereket duasi etti. Sonra abdest aldi. Ben onun abdest suyundan içtim. Sonra sirtinin arkasinda dikeldim ve iki omuzu arasinda gerdek çadirinin büyük dügmeleri -yâhud keklik yumurtasi- gibi Peygamberlik mührünü gördüm.[94]

44- Bir Avuç Sudan Agzini Çalkalayip Burnuna Da Su Veren Kimse Babi

54-..... Bize Amr ibn Yahya, babasi Yahya ibn Umâre'den; o da Abdullah ibn Zeyd'den tahdîs etti. Abdullah ibn Zeyd kabdan eline su döküp ellerini yikadi. Sonra bir avuç sudan agzini yikadi yâhud çalkaladi ve burnuna su verdi. Böyle agiz ve burun yikamayi üç defa yapti. Akabinde üç defa yüzünü yikadi. Ondan sonra dirseklere ka-dar ikiser defa ellerini yikadi, basinin önünü ve arkasini (bir defa) meshetti, topuklarina kadar ayaklarini yikadi. Bundan sonra Rasû-lulIah(S)'in abdest alisi iste böyledir, dedi. [95]

45- Basin Bir Kerre Meshedilmesi Bâbi

55-..... Bize Amr ibn Yahya, babasindan tahdîs etti. Babasi söyle demistir: Ben Amr ibn Ebî Hasen'e sâhid oldum, o Abdullah ibn Zeyd'e Peygamber'in abdest alisini sordu. Bunun üzerine Abdullah ibn Zeyd bir kab su istedi ve onlar için abdest aldi. Söyle ki: Kabi elinin üzerine meylettirip, ellerini üç defa yikadi. Sonra elini kabin içine sokup (su alarak) üç avuç ile üç defa agzim çalkaladi, burnuna su verip çikardi. Sonra elini kabin içine sokup (su alarak) üç kerre yüzünü yikadi. Sonra yine elini kabin içine sokup dirseklere kadar ikiser defa ellerini yikadi. Sonra elini yine kabin içine sokup basini meshedip ellerini ileri geri götürdü. Sonra elini yine kabin içine sokup ayaklarini yikadi.
Ve keza bize Mûsâ(ibn Ismâîl) tahdîs edip söyle dedi: Bize Vu-heyb tahdîs etti...(isnadin bundan sonrasi tamamen geçen isnâd gibidir. Bu hadîsin metninde basi mesh cümlesi söyledir): Sonra basini bir kerre rneshetti, dedi. [96]

46- Kisinin Kendi Karisi Ile Beraber Abdest Almasi Ve Kadinin Abdest Suyu Fazlasi Babi

Ve Umer Hristiyan bir kadinin evinde ve sicak su ile abdest almistir [97].

56-..... Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) zamaninda (hicâb âyeti inmeden) erkeklerle kadinlar birlikte -bir kab içinden- abdest alirlardi [98].

47- Peygamberdin Kendi Abdest Suyundan, Bayilan Kimse Üzerine Dökmesi Babi

57-..... Muhammed ibnu'I-Munkedir söyle demistir: Ben Câbir1den isittim, söyle diyordu: Rasûlullah (S) bana hasta ziyaretine geldi. Ben ise kendimi bilmiyecek kadar hasta idim. Rasûlullah abdest aldi ve abdest suyundan

üzerime döktü. Ben kendime geldim ve: Yâ Rasûlallah! Mîrâsim kime kalacak? Benim mîrâsçilarim ancak Kelâle (yâni usûl ve furû'dan olmayan kimseler)'dir, dedim. Bunun üzerine mîrâs paylan âyeti nazil oldu [99].

48- Teknede, Çanakta, Agaçtan Ve Tastan Yapilmis Kablar Içinde Yikanmak Ve Abdest Almak Babi

58-..... Bize Humeyd (143), Enes(R)'ten tahdîs etti. O söyle demistir: Bir defa namaz vakti geldi. Evi yakin olanlar kalkip ailesinin yanina (abdest almaga) gittiler. Bir topluluk da kaldi. Rasûlullah'a içinde su bulunan tastan yapilmis bir tekne getirildi. Tekne ise içinde avucunu açamayacak kadar küçük idi. Orada kalanlarin hepsi o tekneden abdest aldilar. (Râvî dedi ki:) Biz Enes'e: Siz kaç kisi idiniz? diye sorduk. Enes: Seksen ve daha ziyâde idik, dedi. [100]

59-..... Ebû Mûsâ(R)'dan (O söyle demistir): Peygamber (S) içinde su bulunan bir kab istedi. Ellerini, yüzünü kabin içinde yikadiktan sonra içine su püskürdü [101].

60-..... Abdullah ibn Zeyd (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) geldi. Biz onun için bakirdan bir tas içinde su çikardik. Abdest aldi. Söyle ki yüzünü üç defa, ellerini de ikiser defa yikadi. Basini meshedip, basinin önünü ve arkasini sivazladi. Ayaklarini da yikadi [102].

61-.....Âise(R) söyle demistir: Peygamber(S)-'in hastaligi- agirlasti da agrisi siddetlendigi zaman, benim evimde bakilmak hususunda zevcelerinden izin istedi. Onlar kendisine izin verdiler. Müteakiben Peygamber iki adam arasinda, Abbâs ile baska bir zât arasinda oldugu hâlde, ayaklari yerde sürünerek çikti. Âise'den rivayet eden Abdullah söyle dedi: Ben Âise'nin sözünü Abdullah ibn Abbâs'a haber verdigimde o: Diger adam kimdir biliyor musun? dedi. Ben: Hayir (bilmiyorum), dedim. Abdullah; O Alî'dir, dedi. Âise tahdîs eder idi ki, Peygamber O'nun evine girip de agrisi siddetlendikten sonra: "Üzerime baglan çözülmedik yedi kirba su dökün, belki hafiflerim de insanlara tavsiyede bulunabilirim" dedi. Bunun üzerine kendisi Peygamber'in zevcesi Hafsa'ya âid olan bir legen içine oturtuldu. Sonra o kirbalarin suyunu üzerine dökmege basladik. Nihayet O da: "Artik yaptiniz!"diyeisaretetmegebasladi.Ondansonrainsanlarinyaninaçikti[103].

62-..... Bana Amr ibn Yahya, babasi Yahya'dan tahdîs etti. Yahya söyle demistir: Amucam (Amr ibn Ebî Hasen) abdest almaktan çok sorar dururdu. O Abdullah ibn Zeyd'e: Sen Peygamber(S)'i abdest alirken nasil gördügünü bana haber ver, dedi. Bunun üzerine Abdullah, bir tas su istedi. Su kabini elleri üzerine egip'ellerini üç defa yikadi. Sonra elini tasin içine sokup bir avuç sudan agzini çalkaladi ve burnundan su çikardi. Bu agiz burun yikamayi üç kerre yapti. Sonra elini kaba sokup onunla su avuçladi da üç defa yüzünü yikadi. Sonra dirseklere kadar ellerini ikiser defa yikadi. Sonra eliyle su alip basinin önünü ve arkasini o su ile mesh etti. Ondan sonra ayaklarini yikadi. Bunun ardindan: Ben Peygamber'i gördüm, iste böyle abdest aliyordu, dedi. [104]

63-..... Bize Hammâd, Sâbit'ten; o da Enes'ten tahdîs etti ki (söyle demistir): Peygamber (S) bir kab su istedi. Kendisine içinde biraz su bulunan agzi genis dibi dar bir kab getirildi. Parmaklarini içine koydu. Enes dedi ki: Artik ben onun parmaklari arasindan suyun kaynayisina bakmaga basladim. Enes dedi ki: O sudan abdest alanlari yetmis ile seksen arasinda tahmîn ettim [105].

50- Müdd (Mikdâri Su) Ile Abdest Almak Babi

64-..... Bize Mis'ar (155) tahdîs edip söyle dedi: Bana Ibnu Cubeyr tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes(R)'ten isittim, söyle diyordu:
Peygamber (S) bir sâ' ve nihayet bes müdd (mikdân su) ile vücûdunu yikar yâhud yikanir, bir müdd ile de abdest alirdi [106].

51- Mestler Üzerine Meshetmek Babi

65- Bize Esbag ibnu'l-Ferec el-Misrî (226), Ibnu Vehb'den tahdîs etti. O söyle demistir: Bana Amr (ibn Hâris-148) tahdîs edip söyle dedi: Bana Ebu'n-Nadr (129), Ebû Seleme ibn Abdirrahmân'-dan; o da Abdullah ibn Umer'den; o da Sa'd ibn Ebî Vakkaas'tan tahdîs etti ki, Sa'd Peygamber'in mestler üzerine meshettigini söyledi. Abdullah ibn Umer de bunu babasi Umer'e sordu. Umer: Evet (Peygamber meshetti). Sa'd, Peygamber'den rivâyeten sana birsey söyledigi zaman sen artik o mes'eleyi baskasina sorma, dedi[107].
Ve Mûsâ ibn Ukbe (141) söyle dedi: Bana Ebu'n-Nadr haber verdi ki, ona da Ebû Seleme haber vermistir. Ona da Sa'd tahdîs etmistir. (Bir rivayette de) Umer, oglu Abdullah'a yukarida geçen sözü tarzinda söylemistir [108].

66-..... Urvetu'bnu'I-Mugîre'den; o da babasi el-Mugîretu'bnu Su'be'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S-bir seferde) hacetini def için disariya çikmis, hacetinden döndügü zaman Mugîre, içinde su bulunan bir kab ile ardindan gitmis, RasûluIIah'a su dökmüs, Rasûlullah da abdest alip mestleri üzerine mesh etmistir [109].

69-..... Mugîre (R) söyle demistir: Ben bir seferde Peygamber (S)'in maiyyetinde idim. (Abdest alacagi sirada) mestlerini çikarmak için davrandim. Peygamber bana: "Onlari birak, çünkü ben ayaklarimi abdeslli olduklari hâlde mestler içine soktum" buyurdu ve (mestleri) üzerlerine meshetti. [110]

53- Koyun Eti Ve Sevîk(Yemek)Ten Dolayi Abdest Almayan Kimse Babi

Ebû Bekr, Umer ve Usmân yediler de abdest almadilar[111].

70-..... Bize Mâlik, Zeyd ibn Eslem'den; o da Atâ ibn Yesâr'dan; o da Abdullah ibn Abbâs'tan haber verdi (o söyle demistir): Ra-sûlullah (S) koyun küregi yedi, sonra abdest almadan namaz kildirdi. [112]

71-..... Ibn Sihâb söyle demistir. Bana Ca'fer ibn Amr ibn Umeyye haber verdi. Ona da babasi (Amr ibn Umeyye) haber vermistir ki, o RasûlulIah(S)'i pismis koyun küreginden et kesip yerken görmüs.
O sirada Rasûlullah namaza çagirilmis. Bunun üzerine biçagi birakip abdest almadan namaz kildirmistir [113].

54- Sevîk Yemegi Yemekten Dolayi Abdest Almayip Sirf Agiz Çalkalayan Kimse Babi

72-..... Suveyd ibn Nu'mân (R) haber verdi ki, kendisi Hayber yilinda Rasûlullah (S) ile beraber sefere çikmistir.

Nihayet Sahbâ'ya -ki o Hayber'in asagisindadir- vardiklari zaman Rasûlullah ikindi namazini kildirdi. Sonra aziklari istedi. Kavuddan baska birsey getirmediler. Rasûlullah onunla ilgili emrini verdi de kavud islatildi. Müteakiben o kavuddan Rasûlullah da, biz de yedik. Sonra aksam namazina kalkti, agzini çalkaladi, biz de çalkaladik. Sonra abdest almadan namazi kildirdi [114].

73-..... Bize îbnuVehb haber verip söyle dedi: Bana Amr, Bukeyr'den; o da Kurayb'den; o da (mü'minlerin annesi) Meymû-ne(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S), Meymûne'nin yaninda bir kürek yedikten sonra abdest almadan namaz kilmistir. [115]

55- Sütrtcmekvten Dolayi Agzi Çalkalar Mi? Babi

74-..... Bize Leys,Ukayrden; o da Ibn Sihâb'dan; o daUbeydullah ibn Abdillah ibn Utbe'den; o da Ibn Abbâs'tan tahdîs etti. (O söyle demistir): Rasûlullah (S) süt içti de agzim çalkaladi ve: "Bu, yaglidir" buyurdu.
Bu hadîsi îbn Sihâb'dan rivayet etmekte Yûnus ibn Yezîd ile Salih ibn Keysân ayri ayn Ukayl'e mutâbaat etmislerdir [116].

56- Uyumaktan Dolayi Abdest Almak Ile Bir Iki Uyuklamaktan Yâhud Uyuklama Sebebiyle Basini Bir Defa Beri Öte Meyl Ettirmekten Dolayi Abdest Almayi Vâcib Görmeyen Kimse Babi

75-.....(Âise-R-söyle demistir): Rasûlullah (S) söyle buyurdu:"Biriniz namaz kilarken uyukladigi zaman uykusu gidinceye kadar yatsin. Çünkü uyuklayarak namaz kilarsa bilemez de istigfar edecek iken belki de o kendine söver." [117]

76-..... Bize Eyyûb, Ebû Kilâbe'den; o da Enes(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Biriniz namazda uyuk-larsa uyusun, tâ ki okuyacagi seyi bilsin" [118].

57- Abdestli Iken Abdest Almak Babi

77-..... Bize Sufyân (es-Sevrî), Amr ibn Âmir'den tahdîs etti. O, ben Enes'ten isittim demistir. H Buhârî dedi ki: Ve bize Müsedded tahdîs edip söyle dedi: Bize Yahya (ibn Saîd el-Kattân), Sufyân es-Sevrî'den tahdîs etti. Sufyân söyle demistir: Bana Amr ibnu Âmir, Enes'ten tahdîs etti. Enes söyle demistir: Peygamber (S) her namaz vaktinde abdest alir idi[119]. (Râvî Amr ibn Amir dedi ki:) Ben Enes'e: Ya sizler nasil yapar idiniz? dedim. Enes: Her birimize abdestini bozmadigi müddetçe (bir vakitten ziyâde namaz için) bir abdest kâfi gelirdi, dedi. [120]

78-..... Bana Suveyt ibnu'n-Nu'mân (R) haber verip söyle dedi: Hayber yilinda Rasûlullah'in maiyyetinde sefere çiktik. Nihayet Sahbâ'ya vardigimiz zaman Rasûlullah (S) bizlere ikindi namazini kildirdi. Namazi kildirinca yiyecekleri istedi. Kendisine sevîk (yânî ka-vud)Men baska birsey getirilmedi. Yedik, içtik. Sonra aksam namazina kalkti. Agzim çalkaladi. Sonra abdest almadan aksam namazim kildirdi [121].

58- Bâb: Sidiginden Sakinmamak Büyük Günâhlardandir

79-..... Bize Cerîr, Mansûr'dan; o da Mucâhid'den; o da Ibn Abbâs'tan tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S) Medine yâhud Mekke bagçelerinden bir bagçe-nin yanindan geçti[122]. Derken kabirlerinde azab olunan iki insanin sesini isitti. Peygamber: "Bunlar azab olunuyorlar, hem de azab olunmalari büyük bir seyi için degildir"[123] buyurduktan sonra, söyle devam etti: "Evet, onlarin biri sidiginden sakinmazdi, digeri de koguculuk ederdi". Ondan sonra yapraklari soyulmus bir hurma dali istedi. Dali iki parça yapti. Her birinin kabri üzerine bir parça koydu. YâRasûlallah! Bunun niçin yaptin? denildi. "Bunlar kurumadiklari müddetçe -yâhud: kuruyuncaya kadar- onlardan azab hafifletilir" buyurdu. [124]

59- Sidigi Yikamak Hakkinda Gelen Hadîs Babi

Ve Peygamber (S) kabir sahibi için: "O sidiginden sakinmaz idi..." buyurdu da insan sidiginden baskasini zikretmedi [125].

80-..... Bana Atâ ibn Ebî Meymûne, Enes ibn Mâlik'ten tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S) hacetini yerine getirmek için disariya çiktigi zamân ben kendisine su götürürdüm. O da bu su ile kendini yikardi. [126]

60- Bâb

(Bu, geçen bâbdan bir fasil gibidir)

81-..... Bize el-A'mes, Mucâhid'den; o da Tâvûs'tan; o da Ibn Abbâs'tan tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S) iki kabrin yanina ugradi da: "Bun/ar azab olunuyorlar. Azab olunmalari da büyük birsey için degildir. Bunlarin biri sidikten sakinmaz idi. Digeri ise lâftastr, koguculuk ederdi" buyurdu. Ondan sonra yapraklan so-yulmus yas bir hurma dah aldi da onu iki parça etti. Sonra her bir kabre bir parça dikti. Yâ Rasûllallah! Bunu niçin yaptin? diye sordular: "Bu çubuklar yas kaldiklari müddetçe belki onlardan azabla-ri hafifletilir" buyurdu.
Muhammed ibnu'I-Müsennâ söyle dedi: Ve bize Vekî' tahdîs edip söyle dedi: Bize A'mes tahdîs edip söyle dedi: Ben Mucâhid'den bunun benzerini isittim, o sidiginden sakiniyordu "[127].

61- Peygamberdin Ve Insanlarin. Bedevi'yi Mescîddekî Isemesinden Ayrilincaya Kadar Birakmalari Babi [128]

82-..... Bize Ishâk, Enes ibn Mâlik'ten haber verdi ki, o söyle demistir: Peygamber (S) mescidde isemekte olan bir bedevîyi gördü de: "Onu birakin" buyurdu. Nihayet isemesinden ayrildigi zaman bir mikdâr su istedi de o suyu sidigin üzerine döktü. [129]

62- Mesciddeki Sidigin Üzerine Su Dökmek Babi "[130]

83-..... Zuhrî söyle demistir: Bana Ubeydullah ibnu Abdillah ibn Utbe ibn Mes'ûd haber verdi ki, Ebû Hureyre söyle demistir: Bedevinin biri dikilip mescidin içinde isedi. Oradaki insanlar bedevîye dogru bagiristilar. Peygamber (S) onlara "Onu serbest birakin... Sonra sidiginin üzerine dolu bir kova yâhud büyük bir kova su dökünüz. Çünkü sizler ancak kolaylastiricilar olarak göndehldiniz, güçlük yapicilar olarak gönderilmediniz"

buyurdu .[131]
Bize Abd£n tahdîs edip söyle dedi: Bize Abdullah (ibn Mubâ-rek) haber verip söyle dedi: Bize Yahya ibn Saîd haber verip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik'ten isittim; o da Peygamber'den bu hadîsi rivayet etti. [132]

63- Bâb: Sidigin Üzerine Su Döker

84-..... Ben Enes ibn Mâlik'ten isittim, söyle dedi: Bir bedevi geldi de mescidin bir tarafina isedi. Insanlar onu azarladilar. Peygamber (S) de azarlayanlari nehyetti. Bedevi isemesini bitirince, Peygamber büyük -yâhud dolu- bir kova su istedi de, bu su sidigin üzerine döküldü. [133]

64- Çocuklarin Sidigi(Nin Hükmü) Babi[134]

85-.....Mü'minlerin annesi Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah'a küçük bir çocuk getirildi. Çocuk O'nun elbisesinin üzerine isedi. Ra-sûlullah hemen su istedi de onu sidigin üzerine döktü. [135]

86-..... Bize Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Ubeydullah ibnu Abdillah ibn Utbe'den; o da Mihsan kizi Ümmü Kays'tan haber verdi. O, henüz yemek yiyemiyen küçük bir oglunu Rasûlullah'a getirmistir. Rasûlullah (S) çocugu kucagina oturttu. Akabinde çocuk Peygam-ber'in elbisesi üzerine isedi. Rasûlullah su istedi. Suyu azar azar (sidigin üstüne) döktü de onu yikamadi. [136]

65- Ayakta Ve Oturarak Isemedin Hükmü) Babi [137]

87-..... Huzeyfe (R-36) söyle demistir: Peygamber (S) -bir kerre Ensâr'dan- bir kavmin süprüntülügüne vardi da ayakta dikilerek isedi. Sonra su istedi. Ben de O'na bir mikdâr su götürdüm, kendisi onunla abdest aldi. [138]

66- Arkadasinin Yaninda Isemek Ve Duvar Ile Sütrelenmek Babi [139]

88-..... Huzeyfe (R) söyle demistir: Ben kendimi bildim ki, ben Peygamber ile beraberce yürüyorduk. Derken Peygamber bir kavmin bir duvar arkasindaki süprüntülügüne geldi ve herhangi birinizin dikelmesi gibi dikelIp isedi. Ben de ondan uzaklastim. Kendisi bana isaret etti. Ben de yanina vardim ve isemesini bitirinceye kadar topugunun yaninda -yânî arkasinda- dikeldim. [140]

67- Bir Kavmin Süprüntülügü Yaninda Iseme Babi [141]

89-..... Ebû Vâil söyle demistir: Ebû Mûsâ el-Es'ârî sidik serpintileri dokunmasin diye pek ziyâde siddet gösterir, ve Israil ogullan'-ndan birinin elbisesine sidik degerse onu mikrâz ile kesdigini söylerdi. Huzeyfe -bunu isitince-: Ah keski Ebû Mûsâ böyle siddetli davranmaktan ve böyle söylemekten kendini tutsaydi! Rasûlullah (S) bir kavmin süprüntülügüne geldi de ayakta dikelerek isedi... demistir. [142]

68-Kani Yikamak Babi

90-..... Bana Fâtima, Esmâ'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Bir "kadin Peygamber(S)'e geldi de: Birimiz elbise üzerinde hayiz görürse nasil yapsin buyurursun? diye sordu. Rasûlullah: "Elbisesini eliyle ovalar, sonra su ile ogusturup sikar, sonra üzerine azar azar su döker, ondan sonra onunla namaz kilar" buyurdu. [143]

91-..... BizeHisâmibn Urve, babasindan; o da Âise(R)'den tahdîs etti. O söyle demistir: Ebû Hubeys kizi Fâtima, Peygamber'in yanina geldi ve: Yâ Rasûlallah! Ben devamli kanamaya ma'rûz kilinan bir kadinim, temiz olamiyorum. Namazi terk mi edeyim? diye sordu. Rasûlullah (S): "Hayir, bu hayiz degildir; bir damar(d&n gelen kan)dtr. Senin asil hayzin (baslama zamani) geldigi vakit namazi birak. Hayzin (kesilme zamani) gelince kendinden kani yika (yânî yikan), sonra namaz kil" buyurdu.
Hisâm dedi ki: Ve babam (Urvetu'bnu'z-Zubeyr) söyle dedi: ' 'Ondan sonra yine o vakit gelinceye kadar her bir namaz için abdest al" buyurdu [144].

69- Meniyi Yikamak, El Il.E Sürtüp Ovalamak Ve Kadindan Isabet Eden Seyleri Yikamak Babi

92-.....Âise (R) söyle demistir: Ben, Peygamber'in elbisesinden cenabet izini yikardim da O, elbisesinde yer yer su islaklari oldugu hâlde namaza çikardi .[145]

93- Bize Kuteybe tahdîs edip söyle dedi: Bize Yezîd fibn Zuray') tahdîs edip söyle dedi: Bize Amr, Süleyman'dan tahdîs etti. Süleyman (ibn Yesâr): Ben Âise'den isittim demistir. H ve keza bize Mü-sedded tahdîs edip söyle dedi: Bize Abdulvâhid tahdîs edip söyle dedi: Bize Amr ibn Meymûn, Süleyman ibn Yesâr'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Âise'ye elbiseye isabet eden meniden sordum. Âise: Ben onu Rasûlullah'in elbisesinden yikardim da, yikama izi, yer yer islakliklar elbisesinde göründügü hâlde namaza çikardi, dedi. [146]

70- Bâb: Cenabeti Yâhud Cenabetin Gayrisini Yikayip Da Yikanan Seyin Izi Gitmedigi Zaman [147]

94-..... Bize Amr ibnu Meymûn tahdîs edip söyle dedi: Ben Süleyman ibn Yesâr'a,cenâbetlik isabet eden elbise hakkinda sordum. Dedi ki: Âise (R): Ben onu Rasûlullah'in elbisesinden yikardim. Ondan sonra Rasûlullah, o elbisede yikama izi, suyun islaklik lekeleri oldugu hâlde namaza çikardi, dedi. [148]

95-..... Bize Amr ibnu Meymûn ibn Mihrân, Süleyman ibn YeSâr'dan; o da Âise'den, Âise'nin Peygamber'in elbisesinden meniyi yikar oldugunu, yikamadan sonra da o elbisede islaklik izini yâhud birçok islaklik izlerini gördügünü tahdîs etti. [149]

71- Develerin, Diger Dört Ayakli Hayvanlarin, Koyunlarin Sidikleri Ve Koyun Agillari Babi

Ve Ebû Mûsâ, sahra yanibasinda oldugu hâlde postacilarin, elçilerin evinde ve hayvan fiskisi bulunan yerde namaz kildirdi da: Burasi ile orasi (namazin sahinliginde) musâvîdir, dedi.[150]

96-..... Bize Hammâd ibn Zeyd, Eyyûb'dan: o da Ebû Kilâbe'den; o da Enes(R)'ten tahdîs etti. O söyle demistir:

Ukl veya Ureyne kabîlelerinden bir takim insanlar (Medine'ye) geldiler. Mîde hastaligindan dolayi Medine'de ikaamet etmek istemediler. Peygamber (S) onlara sütlü develerin bulundugu yere gitmelerini, develerin sidiklerinden ve sütlerinden içmelerini emretti [151]. Onlar gittiler. Saglamlastiklari zaman Peygamber'in çobanini öldürdüler ve develeri sürüp götürdüler. Bu haber gündüzün evvelinde geldi. Peygamber arkalarindan bir müfreze gönderdi. Gündüz yükselince adamlar getirildiler. Rasûlullah (kisas olarak) ellerinin, ayaklarinin kesilmesini emretti. Bu canilerin gözleri de oyulup Harre'ye atildilar. Onlar su istiyorlardi, (ölünceye kadar) kendilerine su verilmedi.
Ebû Kilâbe: Iste bunlar hirsizlik yapmislar, insan öldürmüsler,îmâna girmelerinin ardindan kâfir olmuslar, bu cürümleri islemekle beraber Allah'a ve Rasûlü'ne de muhârib olmuslardir, dedi [152].

97-..... Enes (R) söyle demistir: Peygamber (S), mescidin bina olunmasindan evvel koyun agillarinda namaz kildirir idi [153].

72- Yag Ve Su Içine Murdar Seylerin Düsmesi(Nin Hükmü) Babi

Ve Zuhrî: (Murdar seye âid) Tad yâhud koku yâhud da renk, suyu degistirmedigi müddetçe, suda be's 'i yoktur (yânî su murdar olmamistir), demistir [154]. t Hammâd ibn Ebî Süleyman: Ölmüs kus tüyü ile su murdar olmaz,demistir .[155]
Ve keza Zuhrî: Fîl ve digerleri gibi, ölü hayvan kemikleri hakkinda ve bunlardan tarak, yagdanlik yapip kullanan ve bunda be's görmeyen birçok selef âlimlerine yetistim, demistir.
Muhammed ibn Sîrîn ile Ibrâhîm Nahaî de: Fîl disi ticâretinde be's yoktur, demislerdir [156].

98-..... Bana Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Ubeydullah ibn Abdillah'tan; o da Ibn Abbâs'tan; o da Meymûne'den tahdîs etti (O söyle demistir): Rasûlullah'a (donmus) yagin içine düsmüs fareden soruldu. Rasûlullah (S): "Fareyi ve etrafindaki yaglan atiniz; iste bunlarin topunu atiniz da yaginizi yiyiniz" buyurdu. [157]

99-..... Bize Ma'n (ibn îsâ-198) tahdîs edip söyle dedi: Bize Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Ubeydullah ibn Abdillah ibn Utbe ibn Mes'-ûd'dan; o da Ibn Abbâs'tan; o da Meymûne'den tahdîs etti (O söyle demistir): Peygamber(S)'e, bir yag içine düsmüs olan fareden soruldu. "O fareyi ve farenin etrafindaki yaglan aliniz da, bu alinanlarin hepsim atiniz" buyurdu. (Aliyyu'bnu'l-Medînî yukanki isnâdla dedi ki:) Ma'n söyle dedi: Imâm Mâlik bize... Ibn Abbâs'tan, o da Meymûne'den... diyerek sayamiyacagim kadar hadîs söyledi [158].

100-..... Bize Ma'mer (ibn Râsid), Hemmâm ibn Münebbih'ten; o da Ebû Hureyre'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Müslümânin Allah yolunda alacagi her yara, kiyamet gününde yeni açildigi andaki hey'eti üzere kan fiskiriyor gibi olur: Rengi kan rengidir, fakat kokusu misk kokusudur" .[159]

73- Akmayan Durgun Su Babi

101-..... Bize Ebu'z-Zinâd haber verdi ki, ona da Abdurrahmân ibn Hurmuz el-A'rac tahdîs etmistir. O da Ebû Hureyre'den isit-mistir. O da Rasûlullah (S)'tan söyle buyururken isitmistir: "Bizler, sonra gelenleriz. (Kiyamet gününde) öne geçecek olanlariz". Bu, geçen hadîsin isnâdiyle: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Hiç biriniz, ak-

mayan durgun suya isemesin. Sonra ondan (su alip) yikanir"[160].

74- Bâb: Namaz Kilanin Sirtina Pislik Yâhud Cife Atildigi Zaman O Kimsenin Namazi Bozulmaz

Ibn Ömer, namaz kilarken elbisesinde kan gördügü zaman o elbiseyi birakir ve namaz kilmasina devam ederdi [161]. Saîd ibn Müseyyeb ile Sa'bî: Insan, elbisesinde kan yâhud menî varken namaz kildigi zaman yâhud kibleden baska tarafa namaz kildigi zaman yâhud teyemmüm edip namaz kildiktan sonra vakti içinde suya eristigi zaman, o namazi iade etmez, dediler [162].

102- Bize Abdan tahdîs edip söyle dedi: Bana babam (Usmân ibn Cebele), Su'be'den; o da Ebû îshâk'tan; o da Amr ibn Meymûne (75)'den; o da Abdullah ibn Mes'ûd'dan haber verdi. O söyle demistir; Rasûlullah (S) secde ettigi sirada... H Buhârî dedi ki: Ve keza bana Ahmed ibn Usmân (260) tahdîs edip söyle dedi: Bize Su-rayh ibn Mesleme (222) tahdîs edip söyle dedi: Bize Ibrâhîm ibn Yûsuf (198), babasindan; o da Ebû Ishâk'tan tahdîs etti. O söyle dedi: Bana Amr ibn Meymûn tahdîs etti. Ona da Abdullah ibn Mes'ûd söyle tahdîs etmistir:
Peygamber (S), Beyt'in yaninda namaz kiliyordu. Ebû Cehl ile bâzi arkadaslari da oturuyorlardi. Derken onlarin biri digerine: Fu-lan ogullari'nm (yeni kesilen) devesinin döl esini hanginiz getirir de, secdeye vardiginda onu Muhammed'in sirtina koyar? dedi. O toplulugun en sakî olani segirdip onu getirdi. Bekledi, Peygamber (S) sec-deye varinca sirtinin üzerine iki omuzu arasina koydu. Ben ise hiçbir ise yaramiyarak bakiyordum. Keski benim için men' edici kuvvetler olaydi! Ibn Mes'ûd dedi ki: Onlar gülmege ve birbirine isnâd etmege basladilar. Rasûlullah ise secdeden basini kaldirmiyordu. Nihayet Fâ-Uma yanma geldi ve onu sirtindan atti. Rasûlullah basini kaldirdi. (Namazi bitirdikten) sonra üç defa: "Yâ Allah! Kureys'i sana havale ederim" dedi. Rasûlullah onlara beddua edince, bu onlara agir geldi. Ibn Mes'ûd der ki: Çünkü onlar bu sehirde duanin kabul edilecek olduguna kaail idiler. Ondan sonra Rasûlullah isim sayarak: "Yâ Allah Ebû Cehl'i sana havale ederim; Utbe ibn Rabîa'yi, Seybe ibn Rabî-a'yi, Velîdibn Utbe'yi, UmeyyeibnHalef'i, ükbe ibn EbîMuayt'i sana havale ederim" dedi. Yedinciyi de saydi, fakat biz onu zabt edemedik. Ibn Mes'ûd der ki: Nefsim elinde bulunan Allah'a yemîn ederim ki, Rasûlullah'in saydigi isimlerin sahihlerini Kalîb'de, yâni Bedir çukurunda yere serilmis gördüm .[163]

75- Elbisede Tükürük, Sümük Ve Benzeri Bir Sey (Bulunmasinin Hükmü) Babi

Ve Urve ibn Zubeyr dedi ki: Misver ibn Mahreme ile Mervân ibn Hakem'den: Peygamber (S), Hudeybiye zamaninda çikti...Ve râvî bu hadîsi ve içindeki su kismi zikretti:
Peygamber (S) tükürdükçe tükürügü muhakkak sahâbîlerinden bîrinin elinin içine düstü, akabinde o kimse bu tükürük ile yüzünü ve cildini ovaladi.[164]

103-..... Bize Sufyân (es-Sevrî), Humeyd'den; o da Enes'ten tahdîs etti. Enes (R): Peygamber (S) elbisesinin içine tükürdü... demistir. (Buhârî dedi ki:) Bu hadîsi Ibnu Ebî Meryem (224), uzun uza-diya zikredip söyle dedi: Bize Yahya ibn Eyyûb (168) haber verip söyle dedi: Bana Humeyd tahdîs edip: Ben (bu hadîsin benzerini) Peygam-ber'den olmak üzere Enes'ten isittim, dedi [165].

76- Râb: Sira Ile Ve Sarhos Edicî Içki Ile Abdest Almak Caiz Olmaz

Hasen Basrî siraile abdest almayi kerîh gördü [166]. Keza Ebû'l-Aliye de bunu kerîh gördü [167].

Atâ ibn Ebî Rebâh: Teyemmüm etmek bana, sira ile ve süt ile abdest almaktan daha sevimlidir, dedi [168]

104-..... Bize Zuhrî, Ebû Seleme'den; o daÂise'den tahdîs ettiki, Peygamber (S): "Sarhosluk veren her içki haramdir" buyurmustur. [169]

77- Kadinin Kendi Babasini; (Yânî) Babasinin Yüzünden Kani Yikamasi Babi

Ebû'l-Aliye de: Ayagimin üzerine mesh ediniz, çünkü o hastadir, demistir[170].

105-..... Bize Sufyân ibn Uyeyne, Ebû Hâzim(135)'dan haber verdi. O da Sehl ibn Sa'd es-Sâidî (91)'den isitmistir (söyle ki): Benimle Sehl'in arasinda hiçbir kimse yok iken (yânî birbirimize o kadar yakin bulunurken) insanlar Sehl'e: Peygamber (S)'in yarasi ne ile tedâvî edildi? diye sordu. Buna cevaben Sehl söyle dedi: Bunu benden ziyâde bilen kalmadi. Alî, kalkani ile su getiriyor, Fâtima da Peygamber'in yüzündeki kani yikiyordu. Ve (sonra) bir hasir parçasi alinip yakildi ve yarasi onunla dolduruldu [171].

78- Disleri Misvak Sürtüp Ovalamakla Temizlemek Babi

Ibn Abbâs: Ben Peygamber'in yaninda geceledim, kendisi dislerini ovaladi, dedi [172].

106-..... Ebû Mûsâ (R) söyle demistir: Ben Peygamber (S)'in yanina vardim, O'nun, elindeki misvakla dislerini sürtüp temizledigini ve agzinda misvak oldugu hâlde ögürür gibi u\ u' dedigini gördüm. [173]

107-..... Bize Cerîr (ibn Abdilhamîd), Mansûr'dan; o da Ebû Vâil'den; o da Huzeyfe'den tahdîs etti. O: Peygamber (S) geceleyin kalkinca misvak ile agzini sürtüp ovalardi, demistir [174].

79- Misvaki Daha Büyük Olana Vermek Babi

108- Ve bize Affân (ibn Müslim-220) söyle dedi: Bize Sahr ibn Cuveyriye, Nâfi'den; o da Ibn Umer'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Ru'yâda kendimi bir misvak ile dislerimi ovaliyorum gördüm. Yanima, birisi digerinden daha yasli olan iki kimse geldi. Ben misvaki onlarin küçük olanina uzattim. Bana: Büyügüne ver, denildi. Ben de misvaki büyügüne verdim".
Ebû Abdillah el-Buhârî der ki: Bu metni, Nuaym ibn Hammâd, Abdullah ibn Mübârek'ten; o da Usâme ibn Zeyd el-Leysî'den; o da Nâfi'den; o da îbn Umer'den olmak üzere kisa olarak rivayet etmistir [175].

80- Geceyi Abdestü Olarak Geçiren Kimsenin Fazileti Babi

109-..... Berâ ibn Âzib (R) söyle demistir: Peygamber (S) bana söyle buyurdu: "Yatacagin yere vardigin zaman namaz için ab~ dest alisin gibi abdest al, sonra sag tarafin üzerine yat. Sonra:
Allâhümme eslemtu vechî ileyke vefavvadtu emri ileyke. Ve el-ce'tu zahrîileyke ragbeten ve rahbeten ileyke. La melcee velâ mencâ minke illâ ileyke.
Allâhümme âmentu bi-kitâbike'llezîenzelte ve b'i-nebiyyikellezî erselteI Yâ Allah, kendimi Sana teslim ettim.

Isimi Sana biraktim. Arkami Sana dayadim. Çünkü ümîdim de ancak Sen'dendir. Sen'-den siginacak yer yine Sen'sin, Sen'den kurtulacak yer de yine Sen'sin.
Yâ Allah, indirdigin Kitâb'ina ve gönderdigin Peygamber'ine îmân ettim!) de. Sayet o gece ölecek olursan fitrat (yânî Islâm Dîni) üzere ölürsün. Sen bu sözleri, söyleyecegin sözlerin sonuncusu yap".
Berâ der ki: Ben bu sözleri Peygamber'in huzurunda tekrar ettim. "Atlâhumme âmentu bi-kitâbikellezîenzelte"yt varinca "Ve Ra-sûl'ke'llezî erselte" dedim. Rasûlullah: "Hayir (Ve Rasûlike... deme, fakat) 'Ve nebiyyike'llezî erselte'" buyurdu [176].

---

[1] Daha önce (îmân Kitâbi'nin basinda) de zikretmistik ki, Buhârî, kitabini evvelâ "Vahy Babi" mukaddimesiyle baslatmis, bundan sonra fikih bâblarina sâmil olan diger kitâblari sirasiyle zikretmistir. îmân Kitabi ile ilim Kitâbi'ni, îmân Kitâbi'nin basinda zikrettigimiz ma'nâdan dolayi öne geçirmisti. Ondan sonra ibâdetlerle ilgili olan kitâblari zikre basladi. Ibâdetlerle ilgili kitâblari muamelât, âdâb, hudûd... gibi islerle ilgili diger kitâblardan evvel getirdi. Çünkü bunlarin îmân ve Ilim Kitâblari'nin ardindan zikredilmesi daha münâsibdir. Zîrâ ibâdetlerin asli ve dayanagi îmândir. Abdest almadan sonra diger ibâdetlerden önce bütün nevi'leriyle Namaz Kitâblarini getirdi. Çünkü namaz, kitâbda ve sünnette îmânin arkasindan gelicidir. Çok devretmesinden dolayi onu bilmek ihtiyâci daha siddetlidir. Namaz Kitâbi'ndan evvel Abdest Alma Kitâbi'ni getirdi. Çünkü abdest alma, namazin sartidir. Bir seyin sarti ise kendinden öne geçer. Bâzi Buhârî nüshalarinda "Taharet Kitabi" seklinde gelmis, bunun ardindan da "Abdest alma hakkinda gelenler babi" gelmistir. Bu sekil daha münâsibdir. Çünkü Tahâret (= Temizlik) abdest almadan daha umûmîdir... (Umdetu'l-Kaarî, s.641).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/286.

[2] Bu âyette abdest alma, gusul etme ve suyun yoklugunda veya suyu kullanmaya mâni' hâllerde teyemmüm yapma esâslari, farzlari takrîr ve tesbît edilmistir. Bu üç çesit temizlik en-Nisâ: 4/43. âyetinde de bildirilmistir.
Abdest, hadesten taharet yânî i'tibârî ve görülmeyen bir kirlilikten temizlik oldugu için, bununla necasetten taharet için olan yikamayi birbirine karistirmamalidir. Necasetten taharette pislik iyice zâil oluncaya kadar yikamak ve icâbina göre ogmak veya silmek lâzim ise de, abdestte bu iki temizlige mâni' olan kir ve pislikler daha evvel giderilmis bulunacagindan, görülmeyen hadesi gidermek için bir defa yikamak kâfi olabilir; farzi bu kadardir. Çünkü emr tekrar îcâb etmez, fakat iki daha iyidir ve üç defa tekrar sünnettir... Abdestin, guslün, teyemmümün hikmeti maddî nezâfet ve ma'nevî taharettir... (Hakk Dini, II,1587).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/287.

[3] Buna ayrilmis olan bir bâbda mevsûlen zikredecegi bir ta'lîkdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/287.

[4] Bu da kendisine ayrilmis olan bir bâbda mevsûlen zikredecegi bir ta'lîkdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/287.

[5] Buhârî bununla Ibn Ebî Seybe'nin ve Ibn Mâce'nin bâzi sahâbî ve tabiîlerden bu ma'nâda rivayet ettikleri hadîsleri isaret etmistir. Bâzi sarihler de: Buhârî'nin bu sözü, üç defadan fazlayi men'e dâir olan icmâin nakline isarettir, demislerdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/287.

[6] Bu bâb ismi, Müslim'in ve diger muhaddislerin tahrîc ettikleri bir hadîsin lâfzidir. Bu hadîsin birçok tarikleri vardir, fakat bunlar içinde Buhâri'nin sartina uygun olani yoktur. Iste bu sebebden dolayi onu bâb ismi olarak zikretti de bâbin altinda Ebû Hureyre hadîsini getirdi.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/287.

[7] Ebû Hureyre'nîn hades nevi'lerinden yalniz bu ikisini söylemesi ya digerleriyle evleviyyetle namaz kilmamiyacagini kasdetmesinden, yâhud Hadramevtli sorucunun, namaz esnasinda musallîden vâki' olabilecek hadesleri sormus olmasindan dolayidir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/288.

[8] Peygamber'in buradaki sözü, abdest almanin faziletine ve abdest organlarinda abdest suyunun degdigi yerlerin âhirette ayri bir parlaklik ve nûrlulukta olacaklarina açikça delâlet etmektedir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/289.

[9] Bu hadîste Islâm'in asillarindan bir asil ve fikhin kaaidelerindenbir kaaide vardir. O da, esya, aksi kesinlikle bilininceye kadar asillari üzerinde bekaa ile hükmedilir; birden meydana geliveren sekk onlara zarar vermez kaaidesidir. Âlimler bu kaaide üzerinde ittifak etmislerdir, fakat kullanma keyfiyyetinde, yânî uygulamada görüs ayriliklari vardir... (Aynî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/289.

[10] Yânî Sufyan ibn Uyeyne, babin hadîsini Amr'dan bir defa mücmel muhtasar, bir defa da mufassal olmak üzere, iki kerre rivayet etmistir. Bâb ismi için tesbit edilen, ikincisidir. Buhârî icmali ikincisine ilâve etti.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/290.

[11] Amr ibn Dînâr: Evet insanlarin söyleyegeldigi sey hakktir. Çünkü ben Ubeyd ibn Umeyr'den isittim: Peygamberlerin ru'yâsi vahiydir, dedikten sonra: *"Ibrahîm: Ogulcugum, ben seni ru 'yâmda bogazliyorum görüyorum, dedi"* âyetini okudu. -Bunu Müslim merfû' olarak rivayet etti.- Binâenaleyh, onlarin kalblerinin, kendilerine vahyedilen seyleri bellemeleri için uyumamalari îcâb eder. Nitekim söyleyen söyledi ve söyleyisi de güzel yapti:
"Peygamber'in ru'yâsinda vahy inkâr olunmaz. Çünkü onun öyle bir kalbi vardir ki, gözü uyudugu zaman kalbi uyumaz" (ed-Dihlevî, Bûsirî'nin Bür'e Kasîdesi'nden) Peygamber'in kalbinin uyumamasi, abdestinin bozulmadigina delâlet etmistir.
Hadîsteki âyet, Ibrâhîm Peygamber'in Ismâil veya Ishâk'i bogazlamaya me'mûr oldugunu haber veren âyettendir; tamâmi söyledir: *"Artik o (ogul Ibrâhîm'in) yaninda kosmak çagina erince (babasi): 'Ogulcagizim'dedi, 'Ben seni ru'yâmda bogazliyorum görüyorum. Bak artik ne düsünürsün'. (Oglu) dedi: 'Babacigim, sana edilen emir ne ise yap. Insaallah beni sabr edenlerden bulacaksin '"* (es-Saffât: 37/102).
Bu gece namazinin bir rivayeti Ilim Kitâbi'nda da geçmisti. Bunda Rasûlullah'in gece uykudan uyaninca asili duran kilçük bir tulumdan pek hafîf bir abdest aldiktan sonra gece namazi kilip tekrar uyudugu ve müezzinin sabah namazi vaktinin geldigini haber vermesi üzerine, onunla birlikte hemen namaza çiktigi, fakat bu sefer abdest almadigi zikredilmektedir. Hadîsin basliga delâleti, bu pek hafîf abdest alma keyfiyetidir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/291.

[12] el-Isbâg: Bir nesneyi itmam ve ikmâl eylemek ma'nâsinadir... Isbâgu'l-Vudû' bundan alinmistir ki, suyu her uzva geregi gibi hakki üzere verip itmam ve ikmâl eylemekten ibarettir (Kaamûs Ter.).
Bu, Kur'ân'da da bu ma'nâda geçmektedir: *"Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini Allah'in muhakkak sizin için musahhar kildigini, açik ve gizli birçok ni'metlerini sizin üzerinize bol bol tamamladigim görmediniz mi?.."* (Lukmân: 31/20)
"Tam ve kâmil isler yap... " (Sebe: 34/11).
el-Inkaa: Bir nesneyi pak ve pâkize kilmak ma'nâsinadir.
Buradaki ta'lîki, yânî ibn Umer'in "Isbâg" kelimesine âid tefsirini, Abdurrazzâk kendi Musannaf'inda mevsûl olarak sahîh bir senedle tahrîc eylemistir.
Isbâg, lügatte ikmâl ve itmamdir. Abdest almakta ise suyu abdest yerlerine ulastirmak ve her uzva hakkini tam vermek demektir. Bu, farzdir. Üçleme, beyazligi ve nûrlandirmayi uzatma, kirleri ovalamak suretiyle azalari pampâk eylemeye gelince, bunlar sünnetler, müstehâblar ve âdâblardir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/292.

[13] Basliga uygunlugu "Peygamber bu sefer abdest almayi tam ve kâmil yapti" sözündendir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/292.

[14] Ibni Abbâs bu hadîsinde abdest alma isini uygulamali olarak en güzel sekilde ta'rîf edip göstermis, sonunda: Rasûlullah'i iste böyle abdest aliyor gördüm demekle de bunun bizzat Rasûlullah'in abdest alisi oldugunu bildirmis oluyor.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/293.

[15] Bu her hâl üzerine, yânî tâhir, abdestsiz, cünüb olmasi hallerinde "Bismillah" demek, Allah'i anmak hakkinda bir bâbdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/293.

[16] Abdest almak öncesi "Bismillah" demek hakkinda Peygamber'in sözünden olarak rivayet edilen *"Abdest almaga Bismillah demeyenin abdesti yoktur"* hadîsi râvîlerinin bâzisi mesturetu'l-hâl(= yâni gizli hâili kadinlar) olmasi sebebiyle Buhârî'nin sarti üzere olmayinca, Buhârî, abdest almak için "Bismillah" demenin sünnetligini bu bâbda getirdigi hadîsle isbât etmistir. Çünkü getirdigi bu hadîs, Allah'i anmaktan en uzak hâl olan cinsî münâsebet sirasinda "Bismillah" demenin müstehabligina delâlet etmektedir, öyleyse, abdest almakta da "Besmele" çekmeye evlâ tarikiyle delâlet eder (Sah Veliyyullah).
Böylece hadîs, basligin her iki sikkina da delâlet edip uygun düsmüs oluyor.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/294.

[17] Bu iki lâfiz ile yapilan dua Peygamber'in "cevâmi'u'l-kelim" sözlerindendir. Bu iki kelime birçok ma'nâlara geliyor: Hubus, seytânlarin erkekleri; habâis de onlarin disileridir, demislerdir. Kezâlik habâis, mutlak olarak seytânlar, ma'siyetler, kötülenmis fiiller ve düsük huylar; hubus da küfür, fücur, isyan, mutlak olarak serr ma'nâlarina gelir. Ibnu'l-A'râbî hubus'u, bir kerre mekruh, yânî istenilmeyen sey diye tefsîr ettikten sonra, bu ma'nâyi tafsîl ederek, mekruh islerin nevi'lerine göre baska baska ta'bîrler ile beyân edildigini ve meselâ habîs kelâma setm, habîs dîne küfr, habîs taama haram, habîs içkiye dârr denildigini söylüyor. Iste hubus ile habâis'ten sakinmak, bu söyledigimiz seylerin hepsinden sakinmak demektir (Tecrîd Ter., 1,114).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/294.

[18] Velhâsil Muhammed ibn Ar'are bu hadîsi Su'be'den, Âdem'in Su'be'den rivayet ettigi gibi rivayet etmistir, iste bu tam mutabaattir, bunun fâidesi sirf takviyedir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/295.

[19] Buhârî bu ta'lîkleri, kitabinin baska yerlerinde vasl etmistir. Bu rivayetlerin lâfizlari muhtelif ise de ma'nâlari birbirine yakin olup, bir. ma'nâya dönerler, o da, Peygamber'in halâya girmek istedigi zaman bu duayi söyler oldugudur. Müellif, halâdan çikmak akabinde söyler oldugu seyi, sartina uymadigi için zikretmedi. Hu hususta Ibn Hibbân ve Ibii Huzeyme de Âise'den: Rasûlullah (S) gaair'ten çiktigi zaman Gufrâneke der idi; ibn Mâce de Enes'ten Haladan çikligi zaman Elhamdu lillâhi'llezi ezhebe annî"l-ezâ ve âfâni; Dârakutnî de Ibn Abbas'tan: Elhamdu lillâhi'llezi ahraca annî ma yu 'zini ve emseke aleyye ma yenfaunni rivayetleri vardir (Kastallanî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/295.

[20] Bu hadisin biraz farkli bir rivayeti Kitabu'l- Ilm'in 17. babinda geçmisti.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/295.

[21] *"Sarka ve garba dogru dönünüz"* emri, Medîne semtine göredir. Yoksa her semte göre Kible'yi ta'zîmen hangi cihete yönelmek gerekse, oraya yönelmek lâzim gelecegi asikârdir. Bir bina içinde yâhud duvar, sed, sütün, çit, kaya., yaninda olursa, bâb isminde de ifâde edildigi gibi, sark ve garba dönmek gerekmez.
Bu mes'elede kavi, fiile muarizdir. Müellif Buhârî, bâb ismine istisnayi ilâve etmek suretiyle, kavi sahrada, fiil de binalar ve evler içindedir diye cem' cihetine isaret eylemistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/296.

[22] el-Bezâr, sehâb vezninde açik sahraya denir... Sarihin beyânina göre su açik sahraya denir ki, onda kuytulanacak bina, tas ve agaç gibi seyler olmaz. A'râbîler çölde oturur olmalari sebebiyle, kazayi hacet için bos yerlere çiktiklarindan hâliyet ve mahalliyet alâkasiyle kazayi hacette istimal eylediler.
et-Teberrüz: Tefe'ul vezninde bu dahî yabana çikmak ma'nâsinadir... ve vechi mezkûr üzere mecaz olarak kazayi hacet için çikmak ma'nâsinadir (Kaamus Ter.).
el- Verik: Ketif vezninde, bedende uylugun üst tarafina denir ki, evce ve kemigine evce kemigi denir, iki tarafli ikisine verikân denir. Et ve yagiyle Türkçe'de kiynak ta'bîr olunur...

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/296.

[23] Peygamber'in nehyi Ibn Umer'e sahîh bir yolla ulasmamis da bu sebebden bunu inkâr etmektedir gibidir. Maksadin mutlakliginin ibtâl olmasi da mümkündür. Yânî, insanlar o sözün bina içindeki durumla sahradaki durumu arasinda fark gözetmiyorlar, demek istemistir. Yâhud da ibn Umer'in maksadi, nehyin tenzîhi olmasidir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/297.

[24] Ibn Umer, Vâsi' ibn Hibbân'a: Belki sen secdede uyluklarin karindan uzaklastirilacagi sünnetini bilmiyenlerdensin? Sayet bunu bilenlerden olaydin muhakkak sahra ile gayrisi arasindaki farki, ve Ka'be'ye yönelmek ile Beytu'l-Makdis'e yönelmek arasindaki farki bilirdin, diyor. Vâsi' da: Vallahi ben onlardan miyim, degil miyim bilmiyorum, diyor. Yâhud da: Ben Ka'be'ye veya Beytu'l-Makdis'e yönelmek hususlarindaki sünneti bilmiyorum, diyor. Hadîsin son fikrasinda ise Imâm Mâlik, kiynak üzerinde kilinan namazin tefsirini yapiyor.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/297.

[25] Hicâb âyetleri üç defada üç mertebeyi söyler olmak üzere nazil olmustur: Birincisi el-Ahzâb: 33/59. âyet; ikincisi el-Ahzâb: 33/53. âyet; Üçüncüsü en-Nûr: 24/31. ve el-Ahzâb: 33/32. âyetlerdir.
Bu hicâb âyetlerinden sonra da ihtiyâç gidermekte ve diger ihtiyâçlarda kadinlarin disariya çikmalarina izin verilmistir. Bunu, müteâkib hadîs, sarîh olarak ifâde etmektedir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/298.

[26] Bunun hakkindaki söz 12. babin 11 rakamli hadîsinde geçmisti.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/299.

[27] Abdullah ibn Umer'in, daminin üzerine çiktigini söyledigi bu ev, Peygamber'in zevcesi Hafsa'nin ikaametine tahdîs ettigi evdir, Ibn Umer'in, rivayette "Bizim evin damina çiktim" demesi, ya kizkardesinin evi oldugu için mecazen böyle demesinden, yâhud da Hafsa'nin vefatindan sonra mîrâs yoluyla bu ev kendi mülkiyetine geçtigi için, bu ta'bîri kullanmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/299.

[28] en-Necv (en-Necâu, en-Necâtu, en-Necâyetu): Kurtulmak ma'nâsinadir...Mütercim der ki: Râgib'in beyânina göre bu madde bir seyden ayrilmak ma'nâsina konulmustur... Ve necv, hadeslenmek ma'nâsinadir. Çocuk pisledigi zaman necâ's-sabî denilir. Ve necv, mutlaka karindan çikan seye denir. Gerek necs, gerek rîh olsun... Ve karindan hades çikmak ma'nâsinadir...
el-Istincâu: Bu da kurtulmak ma'nâsinadir... Ve haceti kaza ettikten sonra temizlenecek yeri su ile yikamak yâhud silmek ma'nâsinadir... (Kaamus Ter.).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/300.

[29] Istincâ, lügat yönünden, çikis yerinin agzinda kalan pisligi izâle etmektir. Fakîhler istilahinda ise, iki çikis yerinin birinden necvi, yânî pisligi su ile yâhud tas ile gidermektir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/300.

[30] Buhârî bu ta'liki Kitâbu'l-Menâkib, Abdullah ibn Mes'ûd'un meuâkibi bâbi'nda mevsûlen tahrîc etmistir. O hadîste görülecegi üzere, Ebu'd-Derdâ bu sözünü, Irak'tan gelen Alkametu'bnu Kays'e hitaben söylemistir: "Sâhibu'n-na'leyn.."den muradi Ibnu Mes'ûd'dur. Ibn Mes'ûd o zaman Irak'ta vazîfeli idi. Ebu'd-Derdâ ise Sam'da vazife görüyordu.
Ibn Mes'ûd, Peygamber'in, zikredilen husûsî hizmetlerinde bulundugu için Ebu'd-Derdâ, mes'elelerinizi niçin ibn Mes'ûd'a sormuyorsunuz da, Sam ehline gelip benim gibi birisine soruyorsunuz? demek istiyor.
Müellif Buhârî'nin bu bâbda Enes hadîsi için Ebu'd-Derdâ hadîsinin bir kismini îrâd etmesi, zikredilen gulâmin Ibn Mes'ûd oldugunu kuvvetli bir sekilde bildirmektedir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/300-301.

[31] Bu hadîs, haceti yerine getirdikten sonra pislik çikan yerleri su ile yikama medeniyetine açikça delâlet etmektedir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/301.

[32] Bu iki mutâbaattan birincisi Nesâî'de vasl edilmistir; ikincisini musannif Buhârî Kitâbu's-Salât'ta vasl etmistir.
"Buhârî bu babin hadîsinde mutâbaati sunun için getirdi: Bu hadîsin tarîklerinin çogunda, Muhammed ibn Ca'fer'in Su'be'den yaptigi rivayetteki müstesna, harbenin tasinmasi zikredilmemistir. Su'be'den harbenin tasinmasi rivayetini nakletmekte Muhammed ibn Cafer'e Nadr ile Sâzân mutâbaat etmislerdir. Iste Buhârî, kendisinin bunu rivayette yalniz kaldigini vehmetmesi muhtemil olanlarin vehmini def etmek için, harbe tasinmasini ihtiva eden bu rivayeti, mezkûr mutâbaalari getirmekle kuvvetlendirmistir" (Sah Veliyyullah).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/301-302.

[33] Bu tefsîr, Kerîme rivayetinde vardir, digerlerinde yoktur. ez-Zücc, mizragin asagi tarafinda olan demir harbeye denir ki, yere dikilir (Kaamûs Ter.).
Bu harbeyi Peygamberimize Necâsî hediye etmisti. Aslen bu Habesliler'in harb âletlerindendir. Peygamber namaza durunca kiblesi cihetine -namaz kilanin sütresi olsun diye- dikerlerdi. Bu harbe Rasûlullah'in önü sira tasindigi gibi, Râsid Halîfeler'in de önü sira tasinirdi. Sonra Adullah ibn Zubeyr'in eline geçmis ve öldürüldügü vakte kadar yaninda kalmisti.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/302.

[34] Bâb ismi yaptigi seyin -ki o "Sag el istincâ etmekten nehy"dir- zikrini bitirince, "Sag el ile zekeri tutmaktan nehy" ismini zikre basladi. Sayet bu bâb isminin hükmü yukarida geçmistir; su hâlde bu bâb isminin fâidesi nedir? dersen, cevâb sudur: Bunun fâidesi, metnin lâfzinda vâki'olan ihtilâf ile birlikte isnadin muhtelifligi; bir de Buhârî'nin âdeti üzere bâb isimlerinin taaddüdünde, bir tek hadîs içinde toplanmis bulunan çesitli hükümleri arastirmasidir (Kastallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/302.

[35] Bu iki babdaki hadîslerin basliklara uygunlugu açiktir. Sag elin agiza, buruna su verme gibi islerde kullanilacagi, taharetlenmede sol elin kullanilacagi bu hidislerle sibit oluyor.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/303.

[36] en-Nafd : Bir nesneyi silkmek ma'nâsinadir..
el-Istinfâd: Bir yerin her mahallinde olanini bilmek için geregi gibi bakistirmak ve isedikten sonra geregi gibi istibrâ eylemek,.., ve tasla istincâ eylemek ma'nâsinadir (Kaamûs Ter.).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/303-304.

[37] 1315 tarihli Âmire baskisiyle 1348 târîhli.Munîriyye baskisinda bu bâb ve ismi yoktur. Kirmânî, Askalânî, Aynî ve Kastallânî'de bu bâb ve ismi mevcûddur.

Kastallânî: Bâbdan sonraki ifâde, Ebû Zerr, Ebu'l-Vakt, Asîlî ve Ibn Asâkir rivayetlerinde sabit oldu, diyor.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/304.

[38]
Ebû Ishâk: Bu hadîsi bana Abdurrahmân ibnu'l-Esved ibn Yezîd tahdîs etti, dedi. Yukarida geçen isnâdla demek istiyor.
Müellif Buhari bu ta'lîk ile "Ebû Ishâk bu haberi tedlîs etti" iddiasinda bulunanlari redd etmek istemistir. Bunun arastirmasinin zikrinde, (bizi) kisaltma maksadindan çikaracak bir uzunluk vardir (Kastallânî).
Bu ta'lîk 1348 tarihli Munîriyye baskisi Buhârî nüshasinda mevcûd degildir. Âmire tab'inda ve serhlerdeki nüshalarda mevcûddur. Onun için köseli parantez arasina alindi.
Bu hadîslerde, evvelâ tas ve benzeri seylerle pislik yerini silip pisligi gidermek, ondan sonra orayi su ile yikamak suretiyle temizlenmek anlatilmaktadir. Burada, pisligi ele bulastirmamak için evvelâ tas ve benzeri seyler kullanilmasi, ondan sonra su ile yikamayi ögretmektedir. Çünkü ele bulasan pisligin zerrelerini ve kokusunu elden gidermek daha zor olup, ancak sabun ve benzeri seylerle giderilip temizlenebilir. Bugün bâzi insanlar bunu, yikanmadan evvel tuvalet kâgidi kullanmak suretiyle yapmaktadirlar...
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/304.

[39]
Iste bu Ibn Sihâb'dan bir istidrâktir, yânî, iki seyhi, Humrân'dan; o da Usmân'dan tarikiyle bu hadîsi kendisine yaptiklari rivayetlerinde ihtilaf etmislerdir. Söyle ki: Ata ona bir sifat üzere tahdîs etmis, Urve de bir sifat üzere tahdîs etmistir. Hâlbuki bu bir ihtilâf degildir. Ancak bunlar birbirinden ayri iki hadîstirler. Atâ'nin tahdîs sifati, hadîsin bas tarafinda geçti. Urve'nin tahdîs sifatina gelince, onu da râvî: "Usmân abdest alip bitirince..." sözüyle isaret etmis oluyor (Kastallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/306.

[40]
Usmân (R) bu sözü, insanlarin bu gibi müjdeyi isittiklerinde ma'siyyetlere cür'et etmelerinden, ve "Allah bize bu küçük amel mukaabilinde magfiret edecek, binâenaleyh biz istedigimiz seyi yapalim.." demelerinden korktugu için söylemek istememistir.
Mâlik, Usmân'dan gelen bu kelâmin tevcihi hakkinda: Usmân bunu, insanlarin bu hadîsi irak addeyleyip kabul etmemeleri ve inkâra düsmeleri, hadîsi rivayetinde kendisini tekzip edip günâha girmelerinden korktugu için söylemistir, dedi.
Lâkin Urve'nin takdîr ettigi âyet, bu tevcihe yakismiyor. Belki Usmân'in bu tevcih üzerine îrâd ettigi âyet *"Çünkü güzellikler kötülükleri giderir. Bu iyi düsünenlere bir ögüttür"* (Hud: 11/115) kavlidir. Binâenaleyh kelâmin ma'nâsi, hadîsi Kur'ân'dan olan nass te'yîd etmektedir. Tarafimdan rivayet edilen bu hadîsi irak addeylemis olsaniz da artik bunu inkâr etmeniz mümkün degildir. Eger bu âyet mevcûd olmasaydi, sizin dînde ta'n etmenizden ve hadîsi inkâr eylemenizden korktugum için bunu sizlere tahdîs etmezdim, demek olur.
Bu yeri iyi anla. Çünkü burasi sarihlerin ayaklarinin sürçtügü ve ekseriya çigneyip geçtikleri yerlerdendir. Hidâyet veren ise ancak Allah'tir ve dogruluk ancak O'na âiddir (Sah Veliyyullah).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/306.

[41]
Burada siralanan üç bâb basligi ile altlarinda getirilen hadîslerin birbirlerine uygunluklari apaçik meydanda oldugu için, burada buna isaretle yetinilip, baska açiklamaya gerek görülmedi.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/307.

[42]
el-Intisâr: Saçmak ve suyunu buruna çektikten sonra nefesle geri çikarmak ma'nâsinadir ki, tiskirmak ta'bîr olunur.
el-Intinsâr : Buruna suyu çektikten sonra geri piskirmak ma'nasinadir ki, burunu temizlemek için yaparlar. Ve buruna su çekmek ma'nasinadir (Kaamûs Ter.}.
Usmân ibn Affân'in Abdullah ibn Zeyd'in ve ibn Abbâs'in Peygamber'den olmak üzere zikrettikleri bu hususu müellif Buhari Sahih'inin muhtelif bablarinda mevsûl olarak rivayet etmistir. Birincisini "Basin tamamini meshetmek" babinda, ikincisi yakinda gelecek, üçüncüsünü de "Bir avuç su ile yüz yikamak bâbi"nda. Lâkin burada istinsarin zikri yoktur. Ibn Hacer: Sanki musannif bununla Ahmed ibn Hanbel'in, Ebu Davûd'un ve Hakim'in rivayet ettigi hadise isaret etmistir, dedi.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/307.

[43]
el-Isticmâr : ...ve çakil taslariyle silinip temizlenmek ma'nâsinadir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/308.

[44]
Sübhesiz Peygamber (S) bu hadîsinde, medenî insanliga hârika bir temizlik düstûru ögretmektedir. Elleri herhangi bir iste kullanmadan önce, hele yemekte kullanmadan önce yikamak emri de bunun kadar kiymetli bir temizlik ve saglik düstûrudur.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/308.

[45]
Bu hadîs, Kitâbu'l-Ilm'in "Anlasilmasi için sözü üç defa tekrâr eden kimse babi"nda; "ilme delâlet eden bir konusmada sesini yükselten kimse bâbi"nda ve bir de bu bâbda geçmektedir. Bu üç hadîs arasinda, Buhârî'den evvelki ilk ravilerin baska baska kimseler olmasindan gayri bir fazlalik yoktur, ilk hadîsin ravîsi Ebu'n-Nu'mân, ikincisinin râvîsi Müsedded, buradakinin râvîsi de Musa ibn Ismail'dir.
Bu ayaklari yikamak ve meshetmekle ilgili bir tefsir özeti:
el-Mâide: 5/6.'daki abdest âyetinin "Ve erculekum" lâfzi "Ve erculikum" seklinde fetha ile de, kesre ile de okunmustur. Nasb, ayaklarin yüz ve el gibi "yikayiniz" emrine taallukunda, cerr kiraati ise "meshediniz" emrine taallukunda zahirdir. Ve bu iki kiraatin birbirine tevfîki noktasi bakimindan bir mezheb ihtilâfi hâsil olmustur. Zîrâ birine göre ayaklar yikanacak, birine göre de mesh ile yetinilebilecek görünüyor. Bunun en güzel ve en sahîh çözüm süreti. çiplak ayaklarin yikanmasi, meshur sünnet ile sabit oldugu veçhile abdestle giyilmis mest ve fotin üzerine de meshedilmesidir. Ehli sünnet cumhurunun mezhebi budur. Kaffâl tefsirinde sahâbîlerden yalniz Ibn Abbâs ve Enes ibn Mâlik; tabiîlerden Ikrime, Sa'bî ve Ebû Ca'fer Muhammed ibn Alî el-Bakir'dan "ayaklarda abdestin farzi mesh" oldugu nakledilmistir ki, Sia'dan Imâmiyye'nin mezhebi budur. Bütün fakîhler ve müfessirler ise "ayaklarda abdestin farzi yikamak" oldugunu beyân etmislerdir, Zâhirriyye'nin reîsi olan Dâvûd Isfahani de "Her ikisinin cem'i vâcib" olduguna kaail olmustur ki, bu da Zeydiyye imamlarindan Nâsir-lilhakk'in kavlidir. Hasen Basrî ile Muhammed ibn Cerîr et-Taberî de mükellefin mesh ile gasil arasinda muhayyer oldugunu söylemislerdir. Bunlarin münâkasasi fikih kitâblarinda sergilenmistir. Burada ancak su kadar söyleyelim ki, çiplak ayaklara meshi tecviz etmek, âyetin nihâyetinde "Sizleri tertemiz yapmak istiyor" diye beyân olunan temizlik hikmetine kesin olarak aykiri bulundugu ve hele yikanmamis kirli ayaklarla camilere girmenin, taharet söyle dursun, âdet üzere olan nezâfet ile bile uyusmadigi asikârdir. Nitekim ayaklarini güzelce yikamamis ve ökçelerinde biraz kuruluk kalmis olanlar hakkinda Rasulullah *"Vay su ökçelerin atesten hâline"* buyurmus ve tekrar yikanmasini emretmistir. Bir de murâd mesh olsa idi "bi-ruûsikum" gibi sâdece "Ve erculikum" demek kâfi olur "ile'l-ka'beyni=iki topuga kadar" kaydina hiç de lüzüm kalmazdi. Bu da esas farzin yikamak olduguna ve meshin buna bina edilmesi lazim geldigini is'ar eder. Hâsili ayaklar hakkinda yikamak emri muhkem, mesh emri mücmeldir ve sünnet ile beyan olunmustur (Hakk Dini, II, 1584-1585)

[46]
Buhârî, bu bâb ismindeki tbn Abbâs ta'Iîkini "Yüzü Iki el ile yikamak bâbi'-nda, Abdullah ibn Zeyd ta'Iîkini de yakinda gelecek olan "Ayaklan iki topuga kadar yikamak bâbi(41)"nda mevsûlen getirmistir.

[47]
Hadîsin basliga delâleti açiktir. Bunda en güzel abdest ahsin, Peygamber'in aldigi sekilde abdest almak oldugu, böyle tam ve güzel alinan abdestin ardindan bir namaz kilmanin maddî ma'nevî bir magfiret ve temizlige sebeb oldugu da bildirilmistir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/310.

[48] Bu ta'lîki Ibn Ebî Seybe, Afusannafmda sahîh bir senedle vasletmistir. Bunu Buhârî de et-Târih'inde mevsûlen rivayet etmistir.

"Buhârî evvelki bâb ile, ayaklarin vazifesi yikanmak degil, mesh olunmaktir iddiasinda bulunanlara -ki bunlar Siîler'dir- redd etmeyi kasdetti. Bu bâb ile de yikamanin abdest uzuvlarini tamâmiyle kaplamasinin vücûbunu isbât etmeyi kasdetti. Ökçeleri zikretmesi de, hadîste zikredilmis oldugu içindir. Bunu iyi anlayasin! Çünkü sarihlerin bâzisi bu iki bâb arasindaki farktan âciz olmustur da, zikredilmeleri lâyik olmayacak bir takim tevcihler getirmislerdir. "Ibn Sîrîn yüzük yerini yikardi" cümlesi de takrir etmis oldugumuz farki ifâde etmektedir. Binâenaleyh iyi düsün" (Sâh Veliyyullah).

[49] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/311.

[50] Bu, iki ma'nâya muhtemildir: Biri, "ayakkabilarin içinde" sözü yikamaya müteallik olur; yânî ayaklan, ayakkabilar içinde bulunurlarken, ayakkabilardan çikanlmaksizin yikamak demek olur. Su, ayaklarin tamâmina ulastigi takdirde bu caizdir.

Ikincisi, "ayakkabilarin içinde" terkibinin, zarfi mustakarr olmasidir. Yânî ayaklar, ayakkabilar içinde bulunurlarken, mest içinde bulunduklari hâlde mes-holunduklari gibi mesholunmazlar; fakat yikanirlar demek olur. Sahîh olan da bu ma'nâdir. Nitekim buna Ibn Umer'in kissasi sehâdet etmektedir (Sâh Veliyyullah).

[51] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Bunun bir rivayetini Buhârî "Libâs"da da getirmistir.

en-Na'l (JA3i): Ayagi yere çiplak dokunmaktan koruyacak nesneye denir ki, ayakkabi ve pâpûs ta'bîr olunur. Bütün nevi'lerine sâmildir, her mahalde bir gûnâ dikilip ayaklarina giyerler. Ve Türkçe'de nâlin dedikleri ki,

çamurlukta giyilir, na'leyn'in tahrif edilmisidir... Cem'i niâl gelir (Kaamûs Ter.),

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/312.

[52] Bu babin Iki hadîsinden birincisi ile ölüyü yikamakta sag tarafiyle ve sagdan baslamak sabit oldu. Ölüyü yikamak nezâfette onu diriye benzetmek ve sonunun evveli gibi olmasindan ibaret olunca, diri yikamakta da sag ile ve sagdan baslamak evlâ tarikiyle sabit olmustur, çünkü diri asildir (Sâh Veliyullah).

[53] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/313.

[54] Bu hâller giyinmek, mescide girmek, süslenmek, basini tiras etmek... gibi kerîm fiillerden olan hâllerdir. Sümkürmek, istincâ etmek gibi hususlarda ise sol ile ve soldan baslardi.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/313.

[55] Bâb isminden sonraki kisim, sahîh bir ta'lîktir; Buhârî onu kitabinin birçok yerlerinde müsned olarak tahrîc etmistir. Bu, Hz. Âise'nin teyemmüm âyetinin inmesi kissasi hakkindaki hadîsinin bir parçasidir. Buhârî onu Kitâbu't-Teyemmüm'de zikretmistir.

[56] Hâdise, Medîne'nin pazar yeri olan Zevrâ'da vâki' olmustur.

"Bu bâb hakkinda sunlar söylenmistir: Buhârî'nIn bu bâbda tahrîc ettigi bu hadîsin bâb ismiyle kuvvetli bir ilgisi yoktur. Bu hadîs, Peygamber'in mu'ci-zeleri bâbiyle daha alâkalidir. Su aramak abdestten baska bir vâcib olmak mes'elesinde Buhârî'nIn mezhebi Safiî'nin mezhebi gibi olsa da, bu maksadi bu hadîsle isbât etmek yine uzaktir. Bunda su arama emri de yoktur. Râvî: Onlar su aradilar, demistir.

"Bana göre ise, Buhârî'nIn maksadi, sudur: Sahâbîler'in âdeti bu idi; onlar su ararlar, arastirirlar ve su yerlerinde arastirma yaparlardi. Onlar teyemmümün cevazi hususunda suyun mevcûd olmamasiyle yetinmezlerdi. Mu'cize izhâri da ancak suyun çogalmasi içindir. Bu da suyu tahsîl etmek ve arastirmak için olmustur. Sayet suyun mevcûd olmamasi kâfî olsaydi, insanlar abdest alacak su aramaya ehemmiyet vermezler, Peygamber de yaptigi isi, ihtiyâç olmayinca yapmazdi. Binâenaleyh iyi düsün" (Sâh Veliyyuilah, Serhu Terâdm...s.25).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/314.

[57] Bunu, Muhammed ibn Ishâk el-Fâkihî A hbâru Mekke'de sahîh bir senedle mev-sûlen rivayet etmistir.

"Sâfiîler için hilafi olarak "insan saçi temizdir; içinde saç yikanan su da •" temizdir" mes'elesinde müellif Buhârî'nIn mezhebi, Ebû Hanîfe'nin mezhebi "° gibidir. Bunu, babin iki hadîsinin iltizâmi delâleti ile isbât etti. "Atâ... be's fi görmezdi" kavli de keza bunu ifâde ediyor" (Sâh Veliyyuilah).

[58] Bunu Velîd ibn Müslim, Evzâî'den ve baskalarindan olmak üzere Musannaf-inda; Ibnu Abdilberr de et-Temhîd'de sahîh bir senedle rivayet etmislerdir.

Bu "köpeklerin artigi necis degildir" mes'elesinde Buhârî'nIn mezhebi, Imâm Mâlik'in mezhebi gibidir. Sâri'in, köpegin yalamasindan sonra kabi yedi kerre yikamakla ve üzerinden su akitmakla emretmesi, taabbudîdir; necaset olmasindan ötürü degildir. Buhârî bâbda bu hadîsin taabbude hamledilmis oldugunu isaret etti. Çünkü birçok hadîslerle köpek artiginin necis olmadigi sabit olmustur. Öyle ise bu iki nevi' hüküm arasini cem' etmenin yolu, yedi kerre yikama emrinin taabbudî oldugunu söylemektir (Sâh Veliyyuilah).

[59] Velîd ibn Müslim, Zuhrî'nin rivayet etmis oldugu haberi rivayet ettikten sonra onun akabinde bunu Sufyân es-Sevrî'ye zikrettim de, o: "Vallahi bu ayniyle fikihtir dedi" sözünü de zikretmistir. O hâlde, bu da mevsûl bir haber olmus oluyor.

[60] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/315-316.

[61] Ibn Sîrîn'in Peygamber'in bu saçini elde etmesi söyledir: Muhammed ibn Sî-rîn'in babasi olan Sîrîn, Enes ibn Mâlik'in azadlisi idi. Enes ibn Mâlik de Ebû Talha'nin üvey ogludur. Pey[61]gamber de bu saçlari -müteâkib hadîste görülecegi üzere- Ebû Talha'ya vermisti.

Bu hadîsten bâb Ismine delâlet vechi nedir? dersen, bu, Enes'in, Peygam-ber'in saçlarini hifz etmesinden ve Abîde'nin de Peygamber'den bir saçin, kendi yaninda bulunmasini temenni etmesi cihetindedir ki, bunlar da saçin temizligi ve serefinden ötürüdür; bu da mutlak saçin temiz olduguna delâlet etti. Saç temiz olunca, saçin yikandigi su da temiz olur, diye cevâb verildi. Buna da, Peygamber saçi mükerremdir; ona dîgerlerinki kiyâs olunmaz, denildi. Buna da: Hususiyet ancak delîl ile sabit olur, asi olan hususiyet olmamasidir, diye cevâb verildi... (Kastallânî).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/316.

[62] Berber, Ma'mer ibn Abdillah yâhud Hirâs ibn Umeyye idi, lâkin sahîh olan evvelkidir. Hirâs, Hudeybiye'deki berber idi.

Ebû Talha aldigi saçlari, Rasûlullah'in emri üzerine karisi Ümmü Süleym'e saklasin diye teslim etti.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/317.

[63] Bu hadîs Sâfiîler'in delillerinden biridir; Hanefîler'e göre ise, üç defa yikama. emri ile mensûh sayilmistir.,

Bu hadîs Müslim'de de ayni lâfizla gelmistir. Müslim'deki rivayetlerin biri V söyledir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Köpekyaladigi zaman, sizden herhan-\ gi birinizin kabinin temizligi, birincisi toprak ile olmak üzere, o kabi yedi defa -, ytkamasidir" (Müslim, etTTahâre, "Köpek yalamasinin hükmü babi",1,251). Bu hadîsteki "Biri

toprakla olmak üzere o kabi yedi defa yikamasidir" fikrasindaki toprakla yikamak hakkinda su açiklama verilmistir:
"Mikroplari imha eden Streptomicine, Tetraceline ve Niyomacine vs. gibi mikrop öldürücü ilâçlarin çogu toprak mikroplarindan, hattâ en çok mikropla bulanmis olan kabristan topragindan elde edilir. Simdi köpegin battigi kabi bir kerre toprakla olmak üzere yedi defa yikamanin hikmeti meydana çikmaktadir. Bundan maksad, toprakta bulunan öldürücü mikroplar vâsitasiyle köpegin kaba bulastirdigi mikroplan imha etmektir.
Bu hadîs söylendigi zaman ne üniversite, ne tib ve bakteri ihtisasi vardi! Böylece görüyoruz ki, sened bakimindan gayet saglam olan bu hadîs, Pey-gamber'imiz aleyhi's-selâmm risâletinin dogruluguna, O'nun havadan konusmadigina açik bir delildir. Ilim ilerledikçe, Allah'in âyetleri ve Peygamber'imizin
sözlerinin anlasilmasina; insan aklina yeni ufuklar açacaktir. "(Hakses mecmuasi, Mayis 1966, sayi: 17, "Allah Rasûlü'nün Sözlerinde Tibbî l'câz", Yazan: Sa'deddîn Raslan, Çeviren: Süleyman Ates).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/317.
[64]
Buhârî, muallak olarak zikrettigi bu kismi köpegin temizligi, artiginin temizligi ve mescidde yürümesinin cevazina hüccet getirmistir. Bu ta'lîki Ebû Dâvûd ve digerleri tahrîc etmislerdir. Çok nüshalarda "iserdi" kismi yoktur.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/318.
[65]
Buhârî bu hadîsi, köpek artiginin temizligi hususundaki mezhebine bununla istidlal etmek için tahrîc etmistir.
Bundan bakimli, ögretilmis ve hasta olmadigi ma'lûm olan köpeklerin bu gibi islerde kullanilabilecekleri ve tuttuklarin seylerin temiz oldugu anlasilmaktadir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/319.
[66]
Babin maksûdu iki seyden mürekkebdir: Birincisi mu'tâd olan, mu'tâd olmayan, Kur'ân'danasslanmis olmayip da Kur'ân'a ziyâde olarak hadîsle sabit olan Seylere sumûlü ile beraber, iki yolla çikan seylerden dolayi abdest almanin vâcib olmasidir. Ikincisi de Iki yoldan çikmayan seylerden dolayi abdest almanin vâcib olmamasidir. Buhârî, bâbda zikredilenlerin bâzisi ile birinciyi, diger bâzisi ile de ikinciyi isbât etti... (Sâh Veliyyullah).
Buhârî bu baslikla bedenin baska yerlerinden çikacak kusmuk, kan aldirmak gibi seylerden dolayi abdest almayi vâcib görenin muhalefetine isaret etmistir. Abdest bozucularin mu'teberleri, iki mahrece döner demek de mümkindir. Uyku, gaz çikarmasi zannolunacak yer, kadina dokunma ve avret yerine dokunmada mezî çikmasi zannolunacak yerlerdir...(îbn Hacer).
[67]
Bu ta'lîkI Ibn Ebî Seybe kendi Musannafmda sahîh bir Isnâdla mevsûlen rivayet etti.
[68]
Bunu Saîd ibn Mansûr ile Dârakutnî mevsûlen rivayet etmislerdir.
[69]
Bunu Saîd ibn Mansûr ve Ibn Munzir sahîh bir isnâdla mevsûlen rivayet etmislerdir.
[70]
Bu, Kaadî Ismail'in el-Ahkâm'da MucâhId tarîkinden sahîh bir isnâdla rivayet ettiklerindendir.
[71]
Hepsi de Ibn Ishâk tarîkinden olmak üzere bunu Ahmed, Ebû Dâvûd, Dârakutnî tahrîc ettiler. Ibn Huzeyme, Ibn Hibbân ve Hâkim de sahîhtir dediler. Tâvûs'unkini sahîh bîr isnâdla îbn Ebî Seybe vasi etti. Muhammed Bâkir'inki-ni Ebû Bisr, A'mes tarîkinden vasi etti.
[72]
Ibn Umer'den gelen bu eseri ise sahîh bir Isnâdla Ebî Seybe vasi etti.
[73]
Bunu Sufyân es-Sevrî sahîh bir isnâdla kendi Co/m'inde mevsûlen rivayet etti.
[74]
Ibn Umer ile Hasen Basrî'nin bu eserlerini küçük lâfiz farki ile Ibn Ebî Seybe mevsûlen rivayet etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/319-321.
[75]
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/321.
[76]
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/321.
[77]
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/321-322.
[78]
Bu yolda fetva veren sahâbîler yalniz hadîs metninde Isimleri yazilan bes zât degildir. Aynî'nin siraladigina göre daha baska sahâbîler de böyle diyorlardi. Ancak bu hüküm Âise, Ebû Bekr, Umer Ibn Hattâb, Abdullah itin Umer, yine Usmân ibn Affân ile Alî, ibn Mes'ûd ve ibn Abbâs'in ve digerlerinden rivayet edilen nakillerle mensûh oldugu da nakledilmistir. Buna göre Usmân, Alî, Ibn Mes'ûd ve Ibn Abbâs, nâsiha muttali' olunca evvelki fetvalarindan döndükleri istidlal olunuyor. Herhalde guslün vâcib oldugu üzerine sahabe ve tâbiûn devrinden sonra icmâ hâsil olmustur.
Cimâ'da menîgelmemesinin hükmü mes'elesi{sahâbîler[arasinda ihtilafli idi. Bâzisi menî gelmdmesi hâlinde yikanmanin vâcib olduguna kaail oluyordu. Bâzisi da sâdece abdest almanin vücûbuna kaail oluyordu. Bu ikincisi Usmân'-m mezhebi idi. Fakîhler cumhuru ise bu hadîsin mensûh oldugu görüsünde idiler. Binâenaleyh menî getirmemek veya getirememekte gusul vâcib olur (Sâh Veliyyullah).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/322.
[79]
Yâni sâdece "aleyke" lâfzi üzerine kisaltti. Bu da gusul yerine abdest almanin mensûh olduguna birisarettir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/.323.
[80]
Hadîsin basliga deîîlligi abdesl alirken su dökmesi fikrasidir. Bunun bir rivayeti Hacc Kitâbi'nda da gelecektir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/323-324.
[81]
Bu sefer, Tebük seferi idi. Mestler üzerine meshetmenin mensûh olmadigi bu hadîsle de sabittir, çünkü Tebük, Peygamber'in gazvelerinin sonuncusudur.
Bu hadîslerde abdest alma isinde su dökme, hazirlama gibi suretlerle yardim istemenin cevazi hükmü vardir. Müellif bâb ismi için bu hadîslerle istidlal etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/.324.
[82]
Bu ta'lîki, Saîd ibn Mansûr, Ebû Avâne'den; o da Mansûr'dan olmak üzere;
Abdurrazzak ve Sevrî'den; o da Mansûr'dan olmak üzere mevsûlen rivayet etmislerdir.
[83]
Bu ta'lîki de Sevrî,kendi Cam/'inde mevsûlen rivayet etmistir.Müellifin bâbm hadîsiyle abdestsizin Kur'ân okumasinin cevazina istidlal etmesi, Peygamber'in uzun bir uykudan sonra uyanmasi ve üzerinden uzun bir zamanin geçmesi i'ti-bâriyledir. Bu gibi hâlde gâlib ve ekser olan, yellenme veya baska nevi'den bir abdest bozucu araya girer. Yoksa bu vehm edildigi gibi, uykunun abdest bozuculugu ile yapilmis bir istidlal degildir, iyi anlayasin (Sâh Veliyyullah).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/324-325.

[84] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/325-326.

[85] Hadîsin bâb ismine uygunlugu "Nihayet üzerine bayginlik geldi" sözünde zahirdir. Çünkü bu bayilma agir basan bir bayilma olaydi, bundan abdest bozulacakti. Esmâ'nin ma'rûz kaldigi ise, ogunma denilen hafîf bir bayilma idi. Onun agirlik verici bir bayilma olmadigina delîl ise Esmâ'nin, kendisinden bu hafîf bayginligin gitmesi için kendi basi üstüne su dökmüs olmasidir. Bu da Esmâ'nin hislerinin hâzir olduguna delâlet eder; bu da abdestinin bozulmayacagina delâlet eder (Aynî).

[86] Bu hadîsin bir rivayeti Kitâbu'I-llm, 53. bâbda 3. hadîs olarak küçük bâzi lâfiz farklanyle geçmisti.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/326-327.

[87] Bu ta'lîkI, Ibn Ebî Seybe mevsûlen rivayet etmistir.

[88] Bu suali soran Ishak îsa dir-'Bunu îbn Huzeyme onun tarikinden kendi Sahihinde beyan etti.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/327328.

[89] Hadîsin basliktaki meselelere delâlet etmekte oldugu meydandadir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/328.

[90] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/329.

[91] Bu haberi îbn Ebî Seybe, Dârakutnî ve digerleri Kays ibn Hâzim'in Cerîr ibn Abdillah'in kendisinden yaptigi rivayet tarîkinden mevsûlen nakletmislerdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/329.

[92] Bu ziyâde Ileride Tâif gazvesi hakkindaki hadîsler arasinda uzuncabir hadîsin parçasidir. Suyu getirenin Bilâl oldugu orada söylenecektir. Tesnîye sîgasinin ma'nâsi bu suretle anlasiliyor. Muhâtablar, Ebû Mûsâ el-Es'ârîile Bilâl'dir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/330.

[93] Sahâbîler arasinda bu hususta bir dögüs olmadigi için, bu ta'bîr daha isabetlidir. Bu vak'ayi Urvetu'bnu Mes'ûd, sahâbîlerin Peygamber'e ta'zîmlerinin siddetini Kureys'e bildirmek için, Kureysliler'in yanma döndügü zaman hikâye etmisti. Buhârî bu ta'lîki "Kitâbu's-Surût; Bâbu's-surût fî'l-cihâd"da mev-sûlen rivayet edip, söyle demistir: Bana Abdullah ibn Muhammed tahdîs etti. Bize Abdurrezzâk tahdîs etti. Bize Ma'mer haber verip söyle dedi: Bana Zuhrî haber verip söyle dedi: Bana Urvetu'bnu'z-Zubeyr, Misver ibn Mahreme ile Mervân'dan haber verdi. Misver ve Mervân'dan her biri kendi arkadasinin hadîsini tasdik ediyordu. Ikisi de söyle dediler: Rasûlullah (S)Hudeybiye zamaninda çikti... Hadîs çok uzundur; sonlarina dogru Urve ibn Mes'ûd'un sözleri vardir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/330.

[94] Sâib ibn Yezîd, küçük sahâbîlerdendir; yedi yasinda iken babasiyle beraber Veda Hacci'nda bulunmustur. Hicret'in ikinci senesinde dogmustur. Tebük seferinden dönüsünde Peygamber'i karsilamak için diger çocuklarla beraber Seniyyetu'l-Vedâ'ya kadar çikmistir. Medine'de 91 Hicret senesinde vefat etti. Hadîste, çocukken teyzesi tarafindan ayagindaki bir rahatsizligi için Peygamber'e götürüldügünde, Peygamber'in abdest uzuvlarindan damlayan serpintileri veya abdest suyunun arta kalanindan içtigini haber veriyor. Bu kisim, hadîsin burada sevkinin uygunluk noktasidir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/331.

[95] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/332.

[96] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/332-333.

[97] Bu Hristiyan bir kadinin evinde onun suyu ile ve bir de sicak su ile abdest alma haberlerini Saîd ibn Mansûr, Adurrazzâk ve daha baskalari sahîh isnâd ile mev-sûlen rivayet etmislerdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/333.

[98] Hicâb âyeti (el-Ahzâb:53, 59) indikten sonra erkek ile birlikte abdesi almak cevazi yalniz eslere ve mahreme inhisar etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/333.

[99] Buradaki ferâiz âyetinden maksad en-Nisâ:ll,12,13'üncü âyetleri, yâhud yine ayni sûrenin sonundaki 176. âyetidir. Bunlarin her ikisinde de '(KelâIe"den bahs bu yurulmustur.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/333-334.

[100] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/334.

[101] Bu hadîs, biraz evvel geçen 42. bâbda da zikredilmis ve ilgili hasiye orada yazilmis idi.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/334-335. .

[102] et-Tevr:{j'^y. Akmak ma'nâsmadir; elçiye denir. Ve su içecek küçükçe kabin ismidir ki, topraktan, tunçtan dahî yapilir, tas, bardak ve masraba gibi (Kaa-mûs Ter.),
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/335.

[103] Buhârî bu hadîsin bâzi rivayetlerini Sahîh'min yedi yerinde getirdi: Biri burada; Namâz'da iki yerde. Hastanin cemâat namazinda hâzir bulunacagi.hastalik sinirinda ve imâm ancak kendisine uyulmak Için imâm yapildi bâblannda, HI-be'de; Beste Bir'de; Magâzî'de, Peygamber'in hastaliginda ve Tibb'da. Müslim de Namâz'da getirmistir (Aynî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/335-336.

[104] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/336-337.

[105] Hadîslerin basliga delâletleri açiktir; bunlarin bâzi rivayetleri daha Önce de geçmisti.
Enes'in haber verdigi bu vak'a Medine'nin pazar yeri olan Zevrâ'da vukua gelmisti. Rivayete göre, Peygamber'e getirilen su, bir kisinin abdest almasina yetecek mikdârda idi. Su gelince Peygamber parmaklarini içine sokup suyun içinde yikamis, ondan sonra bir su kaynagindan su nasil fiskirirsa mübarek parmaklari arasindan öyle su fiskirmaya baslamistir. Bu da koca bir pazar halkinin huzurunda vâki' olmustur. O gün o sudan abdest alanlarin sayisi sahîh üzere zabt edilmis degilse de, çesitli rivayetlere göre yetmis ile üç yüz arasindadir. NI-tekim Enes de bu hadîste onlarin sayisini yetmis ile seksen arasinda tahmîn etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/337.

[106] "Sâ' " bes Bagdâd ritli ile bir üçte bir ntl alan kaba denir. Bir "müdd" de bir sâ'in dörtte bir mikdândir. Ancak bu ölçegin pek ihtilafli oldugu Kaamûs Ter-cemesi müdd, sâ', mekkûk, ritl maddelerinde görülebilir.
Peygamber'in çesitli mikdârlarda su ile abdest alip yikandigina dâir diger bir çok rivayetler de vardir. Buradaki mikdârlar orta yapili bir kimsenin yikanacak organlari üzerinden akacak suyun en az mikdârini gösterir. Beden azasi islanip üzerinden su aktiktan sonra, bu mikdârdan az su ile abdestsizlik hâli giderilebilir. Israf dedirtmeyecek ziyâdesi de caizdir.
Medine'de kullanilan müdd (1 1/2) ntl mikdâri alir bir hacim ölçüsüdür. Dört müdd bir sâ'dir. Ancak müdd ile sâ'in mikdârlarini anlamak, mikyas tutulan ölçegin ne kemmiyyette oldugunu bilmege baglidir. Ritl'm ise Bagdadîsi, Sâmî'si, vardir. Yânî birinin küsuru Iran, digerininki Roma ölçüleri olup, he-sâbda takrîbî bir mikdâri gösteren iki ölçektir. Bagdadî ntl, 130; daha dogrusu 28 4/7 dirhemdir. 1 1/2 ntl olan bir Peygamber müdd'ü bu hesaba göre 171 3/7 veya 130 dirhem hesabina göre 173 1/2 dirhem eder. En dogru hesâb ve takdirde bir dirhem 3,0898 gram ettiginden, bu mikdâr su 0,530 gram, yânî yarim litreden biraz fazla tutar. Bu, Safiî ile Hicaz fakîhlerinin takdiridir. Ebû Hanîfe ile Irak fakîhlerine göre ise müdd, iki ntl oldugundan, abdest suyunun mikdân 1,060 litre eder ki, bes bardaktan biraz fazladir... Rasûlullah'm buradaki rivayete göre abdest suyu Iste bu kadar az mikdârdadir. Gusül için kullandigi su da bu rivayete nazaran dörtten bes müdd'e kadardir ki, o da 685 5/7'den 857 1/7 dirhem eder kî, yaklasik olarak 2,120'den 2,650 litre kadar eder. Irak fakîhlerinin müdd'ü iki ntl i'tibâr ettiklerine göre ise, bu mikdâr takriben 4,24'ten 5,3 litreye kadardir {Tecrîd Ter., I, 140-142).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/337-338.

[107] Kissa Irak'ta cereyan etmistir. Abdullah ibn Umer, meshettigini görünce inkâr etmis. O da Rasûluûlah'tan gördügünü söylemis. Sonra Sa'd ile Umer'in yaninda bulusunca Sa'd, Abdullah'a: Babana mesh mes'elesini sor, demis. O da sorunca babasi hadîsteki cevâbi vermistir.
Abdullah ibn Umer, sohbeti kadîm ve rivayetleri çok, kadri yüksek bir sa-hâbî oldugu hâlde tâ Sa'd'in Irak valiligi zamanina kadar buna muttali' olmamasi yâhud meshin câizliginin yalniz sefer vaktine münhasir oldugunu zannetmesi muhtemildir.
Mestler üzerine mesh, seksenden fazla tarîk ile rivayet edilmistir. Hasen Basrî bunir yetmis kadar sahâbîden isitmistir. Bunu caiz görmeyen Haricîler ile Siî-ler'in Ileri sürdükleri i'tirâzlar saglam degildir.

[108] Bu ta'lîki Ismâîlî, Nesâî ve baskalari mevsûlen rivayet etmislerdir. Bundan önceki hasiyede verilen bilgiler bu mevsûl rivayetlerden alinmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/338-339.

[109] Bu hadîsle ilgili hasiye 37. bâbda verilmisti.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/339.

[110] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/341.

[111] Bu ta'lîki Ibn Ebî Seybe, Muhammed ibn Munkedir'den mevsûlen rivayet etti. Keza Tirmizî de rivayet etti. Taberânî de Sâmlilar'in müsnedinde sahîh bir is-nâd ile Selîm ibn Âmir yolundan mevsûlen rivayet etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/341.

[112] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/341.

[113] Sahâbîler'den bir kismi yemeklerden, bilhassa et yemeklerinden sonra abdest almayi ve öylece namaz kilmayi vâcib görmüslerdir. Bir kismi da yemekten sonra abdest almayi vâcib görmemistir. Birincilere hüccet olacak sahîh hadîsler vardir. Ikinciler ise Amr ibn Umeyye'nin bu hadîsi Ile, bundan önceki îbn Abbâs hadîsini hüccet gösterirler, Abdesti vâcib görmeyenler, Öteki tarafin hüccet edindigi hadîslerdeki "vudû'"lâf7.im lügat örfüne yânî el, agiz yaykamaga hamlediyorlar. O hadîslerdeki vudû'lar, bilfarz ser'î istilah üzere alinsa bileEbû Dâvûd ve Nesâî'nin Câbir ibn Semure'den rivayet ettikleri: = Ates degmis seyler yedikten sonra abdest almayi terk etmek Rasûlullah 'in en son hâli oldu" hadîsiyle mensûhtur. Bu neshin bazilarinca ta'lîline göre, Câhiliyyet'te halk temizlenmemege aliskin olduklari için, ates degmis yagli yemekler yedikten sonra abdest almalari farz olmustu. Islâm'da temizlik kararlasip yayildiktan sonra, müslimânlara sirf kolaylik olmak üzere, bu hüküm neshedilmistir (Tecrîd Ter., 1,144-145).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/341-342.

[114] Sevîk yânî kavud, kavrulup un hâline getirilmis bugday ve arpa oldugu için ates degmis yemeklerdendir. Iste bundan abdest almak lâzim gelmemis. Namazdan evvel agiz çalkalamasi da dis aralarinda kalan parçalan giderip, namaz esnasinda onlarla mesgul olmamak içindir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/342.

[115] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/343.

[116] Yûnus'un hadîsi Müslim'de mevsûlen rivayet edilmistir. Salih ibn Keysân'm hadîsi ise Ebu'l-Abbâs Serrâc'in
Müsned'inde mevsûlen rivayet edilmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/343.

[117] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/344.

[118] Bu hadîste ve bundan evvelki hadîste, namazda uyuklayan kimsenin namazini bozup uyumasi tenbîh buyuruluyor. Böyle olunca uyku hakkindaki ihtilâflari burada özetlemek münâsib olur. Uyumak haddizatinda mi hadestir, yoksa kendisinde hades zannolunacak yer midir?
Sahâbîler'in bâzisi ile tabiîlerin bâzisi ve imamlardan Ishâk ibn Râhûye, Ha-sen Basrî ve Muzenî, uyumanin mutlak olarak abdest bozucu olduguna kaail olmuslardir. Çünkü Ibn Huzeyme'nin Sahîh'mâc Safvân Ibn Gassâl'den rivâ-yet edilen bir hadîste: Ancak diskidan, yâhud sidikten yöhud uyumaklari" denilerek uyku, hükümce diski ile sidige musâvî sayilmistir.
Birçoklari da Ebû Davud'un rivayet ettigi: Göz kiçin bagidir" hadîsine tutunarak, uykunun nefsinde hades olmayip, hades mazin-nasi yânî kendisinde hades zannolunabilecek yer oldugu re'yinde bulunmuslardir. Bu takimin da Zuhrî, Mâlik gibi kimi azi abdest bozucu degildir; Safiî ile Ebû Hanîfe gibi kimi mutlaka abdest bozucudur demislerdir. Bunlar da Müslim'in Enes'ten rivayet ettigi 'Sahâ-btler uyurlar, sonra abdest almaksizin namaz kilarlardi" hadîsini saglamca oturanlarin uykusuna hamletmislerdir. Kimi de uyku abdesti hiç bozmaz, demistir. Ebû Mûsâ el-Es'ârî'nIn, Ibn Umer'in, MekhüTun mezhebleri bu idi (Tec-rtd Ter., 1,147).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/344.

[119] Peygamber bunu müstehâb olarak ekseriya ihtiyar ederdi, vâcib olarak degil. Nitekim hadîsin devamindaki Enes'în haberi ile müteâkib hadîsteki Peygam-ber'in fiili bunu isbât etmektedir, yânî namaz vakti abdest almak vâcib olarak degil, müstehâbhk yoluyla sabittir.

[120] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/345.

[121]

Bu yemek, mü'minlerin annesi Safiyye'nin dügün yemegi idi.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/345.

[122] Sekk eden, râvîlerden Cerîr'dir. Bununla beraber diger rivayetlerde bu bagçe-nin Medine'de oldugu kesin olarak beyân edilmistir. CâbIr'in rivayetinde bag-çenin Ümmü Mübesser el-Ensâriyye'ye âid oldugu bildirilmistir. Demek ki o civarda bir de kabristan varmis.

[123] Bunlarin büyük sey olmamalari, birkaç damla sidikten sakmilmamasi veya dile kolay gelen birkaç söz sarf edilmesi itibariyledir. Yoksa haddizatinda her Ikisinin hele koguculugun ma'siyet olmasi dolayisiyle büyük olmak lâzim gelecegine isaret buyurmustur: o Zamân siz o iftirayi dillerinizle yetistiriyordunuz, hiçbir bilginiz olmayan seyi agizlarinizla söylüyordunuz ve bunu kolay saniyordunuz. Hâlbuki bu, Allah indinde büyüktür" (en-Nûr: 15).
Zamanimiz Ilminin tesbîtine göre o yas çubuklar kuruyuncuya kadar bulunduklari yerde biyomanyetik bir alan meydana getirmekte ve orayi bir takim serr kuvvetlerden korumaktadir. Ilmin bu îzâhina eristiren Yüce Allah'a hamd ve senalar olsun!

[124] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/346-347.

[125] Bu, Buhârî tarafindan yapilmis bir ta'lîktir ki, isnadi bundan evvel geçen bâb-dadir. Bununla Buhârî, hadîste zikredilen sidikten murâd, bütün sidikler olmayip, sâdece insan sidigi olduguna isaret etmek istemistir. Iste bunun için "Peygamber insan sidiginden baskasini zikretmedi" dedi.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/347.

[126] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/347.

[127] Ayrica, zikrettigi bu isnâddaki hikmet, birinci isnadi takviye etmektir. Iste bunun için burada "se/ni'tu = isittim" lâfzini lasrîli etmistir... (Aynî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/348.

[128] Babin maksadi, birbirine müteânz ve her ikisinde de mefsedet bulunan iki is meydana geldigi zaman, onlardan ehven olaninin tercih edilmesidir. Sübhesiz bedevinin isemesinde mescidi pisleten bir mefsedet vardir, isemekten neliyetmekte ise sidigi kestirmek, isetmemek ve bununla da bedevinin zararlanmasi mefsede-tI vardir. Bu durumda isemesinden ayrilincaya kadar onu serbest birakmak, eh-verj olan hâl çâresidir. Çünkü mescidin pislenmesi temizlenmesi kaabil bir istir. Binâenaleyh nehyelmekte bir fâide degil, ancak bedevîye zarar vermek ve onu helâle eylemek mefsedeti vardir (Sâh Veliyyullah).

[129] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/348.

[130] Buhârî'nin bu bâbdan maksadi, temizlemeyi isbâttir. Bu da ya mesciddeki sidik üzerine su dökmek suretiyle olur; mescidi kazmaga ve topragi nakletmege hacet yoktur -ki bu Safiî'nin mezhebidir-, yâhud da toprak gevsek olmazsa suyu üzerinden akitmakla olur. Bu da Ebû Hanîfe'nin mezhebidir (Sâh Veliyyullah).

[131] Hakikatte gönderilen Peygamber'dir. Gönderilmeyi sahâbîlere isnâd etmesi ise mecazdir.
Bu bedevinin Akra' ibn Habis yâhud Uyeynetu'bnu Hisn Fezârî yâhud da Zu'1-Huveysira el-Yemânî olduguna dâir rivayetler vardir. Ebû Davud'un es-S#nen'indeki bir rivayete göre, yaslik degen topragin kazinip disariya atilmasindan sonra yeri üzerine bir kova su dökülmesi emredilmistir. Müslim'in rivayetinde, bu bedevîyi yanina çagirip: "Bu mescidler ne sidik, ne de baska pislik içindir. Bun/ar ancak Allah'i zikretmek, namaz kilmak ve Kur'ân okumak içindir" buyurmustur (Tecrîd Ter., 1,150).

[132] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/349.

[133] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/350.

[134] Buhârî'nin maksadi, çocuklarin sidiginden temizlemenin, suyu azar azar üzerine dökmek suretiyle hâsil olacagi ve yikamaga hacet olmayacagidir. Nitekim Safiî'nin mezhebi budur.

[135] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/350.

[136] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/350-351.

[137] Yânî bu ayakta dikilerek ve oturarak isemenin hükmünü beyân hakkinda bir bâbdir. Hadîsin oturarak isemege delâleti evlâ tarîkiyledir. Çünkü ayakla dike-lerek iseme caiz olunca, oturarak isemek daha çok caizdir (Aynî).
Buhârî, ayakta isemegi babin hadîsiyle isbât etti. Oturarak isemegi de evlâ tarîkiyle isbât etti. Sarihler de hükmü böyle takrir eltiler. Bana göre müellifin babi baglamaktan maksadi, sirf ayakta isemenin cevazini isbât degildir. Sanki o: Ayakta isemek de caiz olur, isemenin cevazi yalniz oturmak hâline münhasir olmaz demistir (Sâh Veliyyuliah).

[138] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/351.

[139] Bu babi baglamaktan maksad sudur: Peygamber'den naklolunan sey, O'nun haceti def için disariya çiktigi zaman uzaga gitmesi, büyük abdesl bozmaga mahsûstur. Çünkü bunda iki cihetten avret yeri açilir. Iseme sirasinda ise arkadasi arkasinda dururken bir duvarla sütrelenerek isemesi caiz olur.

[140] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/352.

[141] Bu bâb ile bundan evvel geçen iki bâb, Huzeyfe'nin hadîsidir. Su kadar var ki, bu hadîslerden her biri Buhârî'nin ayri bir seyhindendir. Onlardan her birine, zikredilen hadîsin ma'nâlarindan bir ma'nâya münâsib olacak bir bâb Ismi yazmistir. Aralarindaki münâsebet ise asikârdir (Aynî).
Müellifin maksadi, bir kavmin süprüntülügüne isemenin, onlardan Izin istemege muhtâc olmadigini isbâttir. Çünkü kavmin çöplügü ekseriya pisliklere mahsûs bir yerdir. Binâenaleyh bu iseme ile onlara bir zarar olmaz (Sâh Veliy-yullah).

[142] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/352.

[143] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/353.

[144] Bu son cümle, Urve'nin Peygamber'den rivayet etmesi suretinde irsale yânî mür-sellige muhtemil olur. Rivayetin Aise'den; o da Peygamber'den olmasi suretinde ittisali yânî muttasilligi muhtemil olur. Sümme ile beraber zamirin müennes olmasi, muttasilhgmi ifâde eder.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/353.

[145] Bu hadîs menînin temizligine kaail olmayan Hanefî fakîhlerine hüccettir. Birçok fakîhler de diger bir takim hadîslere bakarak menînin temizligine kaail olmuslar, bu hadîste vukuu rivayet olunan yikamanin mendûbluguna hamledilrnis oldugunu iddia etmislerdir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/354.

[146] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/354.

[147] Buhârî, bâbda, bu bâb Ismine delâlet edecek bir hadîs zikretmedi. Bâzilari: Bâbda cenabet hadîsini zikretti, gayrisini kiyâsen ilhak eyledi ve bununla Ebû Dâvûd'-un ve baskasinin rivayet ettigi Ebû Hureyre hadîsine isaret etti... dediler (Aynî).

[148] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/355.

[149] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/355.

[150] Bu eseri Buhârî'nin seyhi Ebû Nuaym Kitâbu's-Salât'mda mevsûlen su lâfizla rivayet etmistir: Ebû Mûsâ bize postacilar yurdunda namaz kildirdi. Orada hayvan fiskilari vardi. Hâlbuki sahra kapinin önünde idi. Kapinin önünde kildir-san!. dediler de Ebû Mûsâ yukaridaki sözü söyledi.

Bunu Ibnu Ebî Seybe de Musanna/inda su lâfizla tahrîc etmistir: Ebû Mûsâ bize hayvan fiskisi ve saman üzerinde namaz kildirdi. Bize burada namaz kildiriyorsun, hâlbuki sahra yanibasmdadir, dedik. Sahra ve burasi musâvîdir, dedi.

Müellif bu ta'lîkten eti yenilen hayvanlarin sidiginin temizligine istidlal etmek istedi. Fakat Ebû Musa'nin bir yaygi üzerinde kildirmis olmasi ihtimâlinden dolayi, bunda hüccet yoktur. Bu i'tirâza, asi olan yaygi olmamasidir, diye cevâb verildi. Binâenaleyh evlâ olan bu, Ebû Musa'nin fiilidir. Ibn Umer ve daha baskalari gibi sahâbîler, kendisine muhalefet etmislerdir. Böyle olunca hüccet olamaz denilmektedir (Kastallânî).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/355.

[151] Develerin sidiklerinin içilmesi bahsi, biri tedâvî, biri de temizlik, pislik yânî halâl ve haram olmalari bakimlarindan tedkîk edilmek gerekir. Arablar'in deve sidigi ile tedavi ettikleri sabittir. MüteahhIr Islâm tabîblerinden olan Dâvûd An-tâkî'nin tezkiresinde, umumiyetle sidiklerinin tibda kullanildigi zikredilmistir. Bu müellif, sidigin yedi türlü hastaliga deva oldugunu söylüyor. Deve sidigini, insan sidiginden sonra bütün sidiklerden sifali sayiyor.

Hayâtu'l-Hayvân sâhibî Demîrî de deve" kelimesinde, "Deve sidigi ciger vereminde fayda verir ve cimâda ziyâdelik yapar" diyerek, sidigin iki tibbî özelligi oldugunu beyân eder.

Sârih Aynî de deve sidiginin ve sütlerinin ishal nev'înden birine ilâç oldugunu zikrediyor.

Sidigin temizlik pislik bahsine gelince, ona bundan önceki hasiyede kisaca temas edilmistir.

[152] Ebû Kilâbe, son sözü ile Peygamber'in el-Mâide:33. âyetindeki hükmü infaz eyledigini haber vermis oluyor.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/356-357.

[153] Burada Rasülullah'in davar agillarinda namaz kildigi haber verilmistir. Hâlbuki deve olan yerde namaz kilmak caiz olup olmamak mes'elesi de vardir... Deve yataklarinda -koyun agillarinda oldugu gibi- namaz kilmanin hükmünde ihtilâf edilmistir.....

Ser'î hükme gelince, fakîhler cumhuru bu gibi yerlerde temiz olmak sartiy-le namaz kilmaya cevaz vermislerdir (Tecrid Ter., 11,311-312).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/357.

[154] Bu ta'lîki Abdullah ibn Vehb, Müsned'mdc mevsûlen rivayet etti.

[155] Bu ta'lîki Abdurrazzâk, Musannafinda mevsûlen rivayet etmistir.

[156] Ibn Sîrîn'in bu eserini Abdurrazzâk mevsûien rivayet etmistir. Buhârî'nin bütün bu ta'lîkleri getirmesi, kendi nazarinda su, az olsun çok olsun, ancak degisiklige ugramakla murdar olacagina delâlet eder. Nitekim Mâlik'in mezhebi de budur (Kastallânî).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/357-358.

[157] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/358.

[158] Buhârî bu kelâm ile hadîsin, Ibn Abbâs tarikiyle Meymûne'nin müsnedlerinden olduguna isaret etmistir. Nitekim Muvatta'da da böyledir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/358.

[159] Bu hadîsin bu bâb altina sokulmasinin vechi sudur:

Misk -asli murdar oldugu hâlde- temizdir. Degisiklige ugrayinca murdarlik hükmünden çikar. Su da böyledir. Degisiklige ugrayinca hükmünden çikar...

Yâhud da müellifin muradi, degisiklige ugramadigi müddetçe sirf dokunmakla suyun murdar olmayacagi görüsünü te'kîd etmektir. Sifat tebeddülünün mevsûfda müessir olacagina iste bu hadîsle istidlal etmistir. Nitekim kanin sifatinin güzel kokuya degismesi, onu zemm'den medhe çikarmistir. Suyun sifatinin necasetle degistigi zamanki degismesi de, onu temizlik sifatindan murdarliga çikarir (Kastallânî).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/359.

[160] "Uç vasfindan -yâni tadi, kokusu, renginden- biri degismeyen suyun azi murdar bir seyle bulusunca murdar olur. Murdar olmayan çogudur" diyen imamlara göre, çok suyun (mâu kesîr'in) mikdârinda ihtilâf vardir. Meselâ Safiî'ye göre çok su, iki külle -iki küp veya iki testi- mikdânna ulasandir. Hanefî imamlarina göre de havzu kebîrdir. Ancak kulleteyn'in mikdârini takdirde ihtilâf oldugu gibi havzu kebîr'in tefsfrinde de ihtilâf vardir. Bu havz, bâzilarina göre (8 x 8) zirâ'dir, bâzilarina göre (10x 10), kimine göre (15 x 15), daha bâzilarina göre (20x20) zirâ'dir. DelîIIerin tafsili fikih kitâblarindadir... (Tecrîd Ter., I, 159-160).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/359.

[161] Bunu Ibn Ebî Seybe, Afusanna/'mda sahîh bir isnâd ile rivayet etmistir.

[162] Bunu Abdurrazzâk, Saîd ibn Müseyyeb veibnu Ebî Seybe farkli isnâdlarla mev-sûlen rivayet etmislerdir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/360.

[163] Tayâlîsî'nin Su'be'den yaptigi rivayette bu hadîste Ibn Mes'ûd: "O güne kadar Rasûlullah'in bunlar aleyhine beddua ettigini hiç görmemistim" demistir. Demek ki, RabbIne ibâdeti esnasinda kendisine karsi hakaarette bulunmalari sebebiyle bu bedduaya hakk kazanmislardir. Yoksa sahsina ezâ edenlere karsi hilmi, gizli olmayan bir hakikattir.

Bu hadîsi Buhârî namazda iken Üzerine murdar bir sey atilan kimsenin namazi bozulmayacagina delîl olarak getirmistir. Üzerine atilan necasetin necaset olduguna muttali' olmayan musallî elbette namazina devam eder. Nitekim Pey-gamber'in bu kissada namaza devam etmelerini, buna hamledenler de vardir. Ancak namaz esnasinda necasetten sakinmanin farz olmadigina kaail miicte-hidler oldugu gibi, baslangiçta namazin tahakkuk etmesine mâni' olan sey, namaz esnasinda târî olunca namazi bozmaz diyenler de vardir. Iste bu mezheblerde olanlar, bu hadîsi hüccet yapabilirler. Nitekim Ibn Umer, baslama ile devam arasindaki bu farki gözetenlerdendir. Namazda iken elbisesinde kan görse hemen giderilmesine imkân bulursa giderir, bulamazsa gidip yikar ve namaz kildigi yere tekrar gelip biraktigi yerden devam ederdi. Bu, sahabe ile

tabiîlerden bir cemâatin ve tâbi' olunan imamlardan Evzâî, Ishâk ibn Râhûye ve Ebû Sevr'in de kavlidir. Safiî ile Ahmed ibn Hanbel namazin iadesine hükmederler. Mâlik'e göre, vakti içinde iade edilir, vakit geçtikten sonra kaza edilmez (Tecrîd Ter., I, 164-165).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/361-362.

[164] Bu hadîsin tamâmi insâallah Hudeybiye kissasinda müsned olarak gelecektir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/362.

[165] Bu hadîs "Tükürügün mescidden el ile kazinmasi bâbi"nda zikredilmistir. Bundan tükürük ve sümügün taharetine hükmolunuyor. Bunda âlimler müttefiktirler. Yalniz Selmân Fârisî ile Ibrâhîm Nahaî, tükürük agizdan ayrilinca murdar olur, demislerdir. Peygamber'in tükürügünün her tayyibden daha tayyIb, her tâhirden.daha tâhir olduguna sübhe yoktur. Diger kimselere gelince, temiz agizdan çikani temizdir, pis agizdan çikani pistir. Sarâb içenin içerkenki; agzi yarali, irinli kimsenin tükürükleri pistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/363.

[166] Bunu Ibn Ebî Seybe ve Abdurrazzâk, Hasen Basrî'den iki tarîk ile rivayet etmislerdir.

[167] Bunu Ebû Dâvud, saglam bir senedle es-Sünen'inâe rivayet etmistir.

[168] Bunu da Ebû Dâvûd, Ibn Cerîr'den; o da Atâ ibn Ebî Rebâh tarîkinden rivayet etmistir.
"en-Nebîz, faîl vezninde mef'ûl ma'nâsiyledir. Elden birakilmis ve atilmis gayri mu'teber nesneye denir... ve küpe basmakla hâsil olan hurma ve üzüm sirasina ve içkisine denir. Sârih der ki, mezkûr vech üzere menbûz bi'z-zarf (yânî kap içine atilmis) olmasi, bu isimle anilma sebebidir" (Kactmûs Ter.).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/363.

[169] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/363.

[170] Bunu Abdurrazzâk mevsûlen rivayet etmistir. Eger bununla bâb ismi arasinda ne mutabakat var? dersen, abdest almakta yardim istemenin cevazi cihetinden, diye cevâb veririm; çünkü bu yardim da necaseti izâle gibidir (Kastallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/364.

[171] Peygamber'in yüzünün yaralanmasi Uhud gazasinda vâki' olmustu. Suheylî'-nin rivayetine göre yaralayan Abdullah ibn Kamie'dir. Bu, Peygamber'in yüzünü yaraladigi gibi, dislerini de zedelemisti. Peygamber'in kizi Fâtima kanin dinmedigini görünce, oradaki bir hasir parçasini yakmis, yanigini yaranin üstüne batirdiktan sonra kan dinmisti.
Sehl, Medine'de en son kalan sahâbîdir. Vefati takriben 91 hicrî yilinda, 100 yaslarinda iken vâki' olmustur. Iste Sehl bundan dolayi: Bunu benden ziyâde bilen kalmadi, demistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/364.

[172] Bu, Ibn Abbâs'm, Peygamber'in gece namazini müsahede etmek Için mü'min-lerin annesi bulunan teyzesi Meymûne'nIn yaninda gecelemesi kissasi hakkindaki uzun hadîsin bir parçasidir. Buhârî bu hadîsi birçok tarîkten rivayet etmistir. Bunlardan bâzisi geçti, bâzisi da ileride gelecektir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/365.

[173] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/365.

[174] Peygamber bütün hayâti boyunca bu agiz ve dis temizligine çok önem vermis, sahâbîlerine her zaman agiz ve dis temizligi yapmalarini israrli bir sekilde tavsiye etmistir. Kendisi disaridan eve geldiginde yaptigi ilk is ne idi? diye sorduklarinda Âise annemiz: Eve geldiginde ilk önce agiz ve dis temizligi yapmakti, diye cevâb vermisti. Ölüm hastaliginin son demlerinde bile Peygamber'in misvak kullanma istegini gösteren Âise hadîsi, ne kadar önemlidir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/365.

[175] Bunu, Taberânî ef-Evsat'ta, Bukeyr ibn Sehl'den "Cibril bana büyüge vermemi emretti" lâfziyle mevsûlen rivayet etmistir.
Buhârî'nin bundan maksadi, Ebû Nuaym'm rivayetinde Ben kendimi görüyorum" lâfzinin düsürülmesi, bunun ru'yâ hâricinde oldugundan degil, fakat muhtasar oldugundan ileri geldigini, o rivayette "Erânî" kelimesinin kisaltmak için düstügünü ifâde etmektir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/366.

[176] Rasûlullah bunu, duâ lâfizlarinin hususiyetlerine riâyet etmenin vücûbuna, müteradif ve musâvî olsalar bile bir lâfzin diger bir lâfizla degistirilmeyecegine Isaret olarak söylemistir; bunda birçok sirrlar vardir (Sâh Veliyyullah).
Bunda ma'nâ ile hadîs rivayetini men' edenler lehine bir hüccet vardir. Uyunacagi zaman abdest almanin, duâ etmenin ve sag yan üzerine yatmanin müste-hab oldugu da bundan açikça anlasilmaktadir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari:1/367.